

2017-09-06

Utbildningsdepartementet

Ökade möjligheter till grundläggande behörighet
på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla
nationella program

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	4
2	Författningsförslag	6
2.1	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	6
2.2	Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)	12
2.3	Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)	15
2.4	Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan	23
3	Få elever väljer ett yrkesprogram.....	26
4	Det ska bli lättare att få grundläggande behörighet på ett yrkesprogram	29
4.1	Alla yrkesprogram ska innehålla de kurser som ger grundläggande behörighet till högskolan	29
4.2	Yrkesprogrammets omfattning utökas upp till 2 800 gymnasiepoäng.....	32
4.3	Elever på yrkesprogram ska få välja bort kurser som ger grundläggande behörighet	35
4.4	Det ska fortfarande vara möjligt att läsa kurser som ger grundläggande behörighet som individuellt val och programfördjupning	38
4.5	Elevernas garanterade undervisningstid utökas	39
4.6	Regleringen av den garanterade undervisningstiden vid arbetsplatsförlagt lärande ska justeras	41
4.7	Omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande i lärlingsutbildningen ska inte ändras	42
4.8	Nationella prov ska genomföras även i inledande kurser på yrkesprogrammen	43
4.9	Kraven för yrkesexamen ska inte ändras.....	44
4.10	Meritvärderingen vid tillträde till högskolan ska inte ändras	45
4.11	Bidraget till fristående skolor ska i vissa fall kunna minska.....	48
4.12	Ytterligare föreskrifter ska få meddelas	49
5	Det saknas ett estetiskt ämne i gymnasieskolans nationella program	49
6	Ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan.....	51
7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	54
8	Konsekvenser.....	55

8.1	Vilka berörs av regleringen?.....	55
8.2	Ekonomiska konsekvenser	55
8.2.1	Ekonomiska konsekvenser för kommunerna	55
8.2.2	Ekonomiska konsekvenser för staten.....	57
8.2.3	Ekonomiska konsekvenser för enskilda huvudmän	58
8.3	Konsekvenser för företag	59
8.4	Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen	59
8.5	Sveriges medlemskap i EU	60
8.6	FN:s barnkonvention	60
8.7	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	61
9	Författningskommentar	62
9.1	Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800).....	62

1 Sammanfattning

I denna promemoria föreslås att kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan. Många elever har dock andra planer än att studera vidare och ser inget behov av att läsa kurser som ger grundläggande behörighet. Därför ska elever på yrkesprogram ha rätt att välja bort sådana kurser. Kraven för en examen från ett yrkesprogram ska inte heller höjas.

Ett nationellt program omfattar 2 500 poäng. I dag behöver elever på majoriteten av yrkesprogrammen läsa tre kompletterande kurser för att få grundläggande behörighet (svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 samt engelska 6). På tre program ingår redan en av dessa kurser obligatoriskt och elever på dessa program behöver därför bara välja till två ytterligare kurser för att uppnå grundläggande behörighet. Alla elever har i dag rätt att läsa de behörighetsgivande kurserna som individuellt val eller som utökad program. På de fåtal program där en av de ovan nämnda kurserna ingår obligatoriskt ryms de kompletterande kurserna inom individuellt val. Elever på övriga program kan läsa den tredje kompletterande kursen som utökad program, eller, om huvudmannen erbjuder det, som programfördjupning. För många elever innebär dock ett val att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng att de måste prioritera bort yrkeskurser som branschen anser är angelägna för att stärka elevens anställningsbarhet. En elev kan också välja att läsa behörighetsgivande kurser som utökad program. Det är dock inte alltid detta fungerar i praktiken med hänsyn till schemaläggning m.m.

Andelen elever som väljer ett yrkesprogram i gymnasieskolan minskar. Läsåret 2007/08 gick drygt 35 procent av alla nybörjarelever på ett yrkesprogram. Därefter har andelen elever som går ett sådant program minskat successivt till knappt 30 procent läsåret 2011/12 och 23 procent läsåret 2016/17. Statens skolverk bedömer att svårigheterna att på ett sådant program läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet har bidragit till att minska elevernas intresse för yrkesutbildning.

Förslaget i denna promemoria innebär att yrkesprogrammets omfattning ska utökas till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng (beroende på i vilken utsträckning behörighetsgivande kurser redan ingår obligatoriskt i programmet). Den garanterade undervisningstiden för yrkesprogram föreslås utökas i motsvarande omfattning. En elev som inte vill läsa de kompletterande kurserna ska dock kunna välja bort dem och kraven för en examen från ett yrkesprogram ska även fortsättningsvis vara betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Även dagens möjligheter att läsa kurser för grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng ska finnas kvar. Det gäller både möjligheten att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för individuellt val

och huvudmannens möjlighet att erbjuda sina elever att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för programfördjupningen.

Genom att behörighetsgivande kurser föreslås ingå i yrkesprogrammen redan från början skapas bättre planeringsförutsättningar och yrkesprogrammen kan med ett sådant upplägg också upplevas som ett tryggare och fördelaktigare alternativ för de elever som inte har bestämt sig för om de vill studera vidare efter gymnasieskolan eller inte.

I promemorian föreslås även att elever på yrkesprogram, precis som i dag, ska göra nationella prov i både den inledande och avslutande kursen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska. När det gäller matematik ska dock eleverna bara göra nationella prov i den avslutande kursen.

Dessutom föreslås att ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan. Ämnet ska omfatta 50 gymnasiepoäng. Gymnasiearbetet ska också omfatta 50 gymnasiepoäng, i stället för som i dag 100 gymnasiepoäng.

Promemorian innehåller också förordningsförslag om uppdaterade hänvisningar till skollagens bilagor, med anledning av de ändringar i skollagen som riksdagen har beslutat med anledning av förslag i propositionen En stadiindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339).

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019. De förordningsförslag som avser ändrade hänvisningar till skollagens bilagor föreslås dock träda i kraft redan den 1 juli 2018.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 3, 11 och 18 §§ och bilaga 2 till skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

3 §

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Ett yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev får dock välja bort sådana kurser i den omfattning som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om sådana kurser som avses i andra stycket.

11 §¹

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Vid beräkning av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana kurser som eleven får välja bort enligt 3 §.

18 §

Elever på yrkesprogrammen har rätt till minst 2 430 undervis-

Elever på yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng har

¹ Senaste lydelse 2011:877.

ningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

rätt till minst 2 720 undervisningstimmar om 60 minuter, *elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 625 undervisningstimmar om 60 minuter* och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Om en elev har valt bort kurser enligt 3 § ska elevens garanterade undervisningstid minskas i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela *ytterligare* föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
 2. Bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2019.

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan**Ämne** **Gymnasiepoäng**

De ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen).

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****

Ämnen genom vilket programmet får sin karaktär

<u>Yrkesprogram</u>	1 600
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100

Summa gymnasiepoäng 2 500

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.

***Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

****På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärsämnen biologisk, fysik och kemi och på teknikprogrammet med karaktärsämnen fysik och kemi.

****Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt estetiska, humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 1 050.

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng

Ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i alla nationella program (gymnasiegemensamma ämnen)

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
<i>Estetiska uttryck</i>	50
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
<i>Estetiska uttryck</i>	50**
Historia	50/100/200***
Samhällskunskap	100/200****
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100*****

Ämnen genom vilka ett program får sin karaktär

<u>Yrkesprogram</u>	1 600
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	50

² Senaste lydelse 2017:620.

Kurser som inom ramen för ett yrkesprogram ger grundläggande behörighet

*I yrkesprogram ska ytterligare kurser i 200/300***** svenska eller svenska som andraspråk och engelska ingå i sådan utsträckning att eleven uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, om eleven inte väljer bort de kompletterande kurserna.*

Summa gymnasiepoäng

2 500/2 700/2 800*****

**Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.*

***Ämnet estetiska uttryck ingår inte i estetiska programmet. Istället ingår estetisk kommunikation samt konst och kultur som karaktärsämnen.*

****Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.*

*****Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.*

*****Ämnet naturkunskap ingår inte i naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. Istället ingår som karaktärsämnen biologi, fysik och kemi i naturvetenskapsprogrammet och fysik och kemi i teknikprogrammet.*

******Ekonomiprogrammet 950, estetiska programmet och teknikprogrammet 1 100 samt humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 1 050.*

******Barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet 200 och övriga yrkesprogram 300.*

******Högskoleförberedande program 2 500, barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet 2 700 och övriga yrkesprogram 2 800.*

2.2 Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § och 4 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

I förordningen avses med

– *arbetsplatsförlagt lärande*: lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan,

– *fullständigt program*: betyg från kurser och ett gymnasiearbete eller gymnasiesärskolearbete i en omfattning om 2 500 gymnasiepoäng eller gymnasiesärskolepoäng enligt en individuell studieplan,

– *garanterad undervisningstid*: den minsta undervisningstid i timmar som eleverna ska erbjudas enligt 16 kap. 18 § eller 19 kap. 20 § skollagen (2010:800),

– *gymnasial lärlingsutbildning*: utbildning som börjar det första, andra eller tredje läsåret inom ett yrkesprogram i gymnasieskolan eller det första, andra, tredje eller fjärde läsåret inom ett nationellt program i gymnasiesärskolan och som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan,

– *gymnasiearbete*: en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleverna genomför inom ramen för examensmålen,

– *gymnasiegemensamma ämnen*: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 3 till skollagen,

– *gymnasiegemensamma ämnen*: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 2 till skollagen,

– *gymnasiepoäng*: ett mått på studieomfattningen av en kurs i gymnasieskolan eller gymnasiearbetet,

– *gymnasiesärskolearbete*: en uppgift om 100 gymnasiesärskolepoäng som eleverna genomför inom ramen för programmålen,

– *gymnasiesärskolegemensamma ämnen*: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasiesärskolan i den omfattning som framgår av bilaga 5 till skollagen,

– *gymnasiesärskolegemensamma ämnen*: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasiesärskolan i den omfattning som framgår av bilaga 4 till skollagen,

– *gymnasiesärskolepoäng*: ett mått på studieomfattningen av en kurs i gymnasiesärskolan eller gymnasiesärskolearbetet,

– *karaktärsämnen*: de ämnen genom vilka ett program får sin karaktär,

– *nationella programråd*: de nationella programråd för gymnasial

¹ Senaste lydelse 2015:1048.

yrkesutbildning som Statens skolverk ska ansvara för enligt 10 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk,

– nya kurser: kurser som initieras av huvudmän eller av andra intressenter enligt 6 § och som Skolverket har meddelat föreskrifter om enligt 4 §,

– programfördjupning: sådana ämnen eller kurser som inom examensmålen eller programmålen kompletterar de gymnasiegemensamma eller de gymnasiesärskolegemensamma och programgemensamma ämnena och som Skolverket meddelat föreskrifter om enligt 4 kap. 5 §,

– programgemensamma ämnen: kurser i gymnasiegemensamma eller gymnasiesärskolegemensamma ämnen utöver den omfattning som anges i bilaga 3 respektive bilaga 5 till skollagen eller andra kurser och som ska läsas av alla elever på programmet,

– programgemensamma ämnen: kurser i gymnasiegemensamma eller gymnasiesärskolegemensamma ämnen utöver den omfattning som anges i bilaga 2 respektive bilaga 4 till skollagen eller andra kurser och som ska läsas av alla elever på programmet,

– riksrekryterande utbildning: en utbildning i en gymnasieskola eller gymnasiesärskola med offentlig huvudman som sökande från hela landet ska tas emot till i första hand,

– studieväg: det program, och i förekommande fall den inriktning, den gymnasiala lärlingsutbildning eller den särskilda variant som eleven går på,

– särskild variant: en utbildning som enligt 5 kap. 1 § får avvika från vad som annars gäller för nationella program,

– yrkesutgång: en benämning för en viss yrkeskompetens som en kombination av kurser inom yrkesprogrammets programfördjupning leder till,

– yrkesämnena: yrkesinriktade karaktärsämnena.

4 kap.

1 §

Ett nationellt program inom gymnasieskolan består av

- gymnasiegemensamma ämnen,
- programgemensamma ämnen,
- i förekommande fall för inriktningen gemensamma karaktärsämneskurser,
 - programfördjupning,
 - kurser inom det individuella valet, och
 - gymnasiearbete.

Bestämmelser om utbildningens omfattning finns i bilaga 3 till skollagen (2010:800) och i bilaga 1 till denna förordning.

Bestämmelser om utbildningens omfattning finns i bilaga 2 till skollagen (2010:800) och i bilaga 1 till denna förordning.

Om inte något annat följer av de bestämmelser som avses i andra stycket eller andra av regeringen meddelade föreskrifter, får Statens skolverk meddela föreskrifter om vilka ämnen och kurser som ska ingå i respektive program och i de nationella inriktningarna.

På humanistiska programmets inriktning språk får inom språk kurser i engelska, klassisk grekiska – språk och kultur, latin – språk och kultur, moderna språk, modersmål eller svenskt teckenspråk för hörande

erbjudas. På naturvetenskapsprogrammets inriktning naturvetenskap och samhälle får som naturvetenskapligt ämne kurser i biologi, fysik eller kemi erbjudas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2018.

2.3 Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)

Härigenom föreskrivs i fråga om gymnasieförordningen (2010:2039) dels att 1 kap. 3 och 7 §§, 4 kap. 1, 12 och 23 §§, 8 kap. 3 a och 4 §§, 9 kap. 6 och 7 §§ och 13 kap. 8 § ska ha följande lydelse,

dels att det införs två nya paragrafer, 4 kap. 7 b § och 8 kap. 19 a §, och närmast före 4 kap. 7 b § och 8 kap. 19 a § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §²

I förordningen avses med

– arbetsplatsförlagt lärande: lärande på ett program som genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan,

– fullständigt program: betyg från kurser och ett gymnasiearbete eller gymnasiesärskolearbete i en omfattning om 2 500 gymnasiepoäng eller gymnasiesärskolepoäng enligt en individuell studieplan,

– garanterad undervisningstid: den som eleverna ska erbjudas enligt skollagen (2010:800),

– gymnasial lärlingsutbildning: utbildning som börjar det första, andra eller tredje läsåret inom ett yrkesprogram i gymnasieskolan eller det första, andra, tredje eller fjärde läsåret inom ett nationellt program i gymnasiesärskolan och som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan,

– gymnasiearbete: en uppgift om 100 gymnasiepoäng som eleverna genomför inom ramen för exa-

I förordningen avses med

– arbetsplatsförlagt lärande: lärande som inom ramen för ett program genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan,

– fullständigt program: betyg från kurser och ett gymnasiearbete eller gymnasiesärskolearbete i en omfattning om 2 500–2 800 gymnasiepoäng eller 2 500 gymnasiesärskolepoäng enligt en individuell studieplan,

minsta undervisningstid i timmar 16 kap. 18 § eller 19 kap. 20 §

– gymnasial lärlingsutbildning: utbildning som börjar det första, andra eller tredje läsåret inom ett yrkesprogram i gymnasieskolan eller det första, andra, tredje eller fjärde läsåret inom ett nationellt program i gymnasiesärskolan och som till mer än hälften genomförs på en eller flera arbetsplatser utanför skolan, varvid sådana kurser som en elev i gymnasieskolan får välja bort enligt 4 kap. 7 b § inte ska beaktas,

– gymnasiearbete: en uppgift om 50 gymnasiepoäng som eleverna genomför inom ramen för exa-

² Senaste lydelse 2018:xxx.

mensmålen,

mensmålen,

– gymnasiegemensamma ämnen: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasieskolan i den omfattning som framgår av bilaga 2 till skollagen,

– gymnasiepoäng: ett mått på studieomfattningen av en kurs i gymnasieskolan eller gymnasiearbetet,

– gymnasiesärskolearbete: en uppgift om 100 gymnasiesärskolepoäng som eleverna genomför inom ramen för programmålen,

– gymnasiesärskolegemensamma ämnen: de ämnen som ska ingå i nationella program i gymnasiesärskolan i den omfattning som framgår av bilaga 4 till skollagen,

– gymnasiesärskolepoäng: ett mått på studieomfattningen av en kurs i gymnasiesärskolan eller gymnasiesärskolearbetet,

– karaktärsämnen: de ämnen genom vilka ett program får sin karaktär,

– nationella programråd: de nationella programråd för gymnasial yrkesutbildning som Statens skolverk ska ansvara för enligt 10 § förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk,

– nya kurser: kurser som initieras av huvudmän eller av andra intressenter enligt 6 § och som Skolverket har meddelat föreskrifter om enligt 4 §,

– programfördjupning: sådana ämnen eller kurser som inom examensmålen eller programmålen kompletterar de gymnasiegemensamma eller de gymnasiesärskolegemensamma och programgemensamma ämnena och som Skolverket meddelat föreskrifter om enligt 4 kap. 5 §,

– programgemensamma ämnen: kurser i gymnasiegemensamma eller gymnasiesärskolegemensamma ämnen utöver den omfattning som anges i bilaga 2 respektive bilaga 4 till skollagen eller andra kurser och som ska läsas av alla elever på programmet,

– riksrekryterande utbildning: en utbildning i en gymnasieskola eller gymnasiesärskola med offentlig huvudman som sökande från hela landet ska tas emot till i första hand,

– studieväg: det program, och i förekommande fall den inriktning, den gymnasiala lärlingsutbildning eller den särskilda variant som eleven går på,

– särskild variant: en utbildning som enligt 5 kap. 1 § får avvika från vad som annars gäller för nationella program,

– yrkesutgång: en benämning för en viss yrkeskompetens som en kombination av kurser inom yrkesprogrammets programfördjupning leder till,

– yrkesämnen: yrkesinriktade karaktärsämnen.

7 §³

En elevs individuella studieplan ska, när det är aktuellt, innehålla uppgifter om

– vilken studieväg eleven går på – vilken studieväg eleven går på,
och om de val av kurser eller om de val av kurser eller ämnes-
ämnesområden som eleven har områden som eleven har gjort och

³ Senaste lydelse 2012:402.

gjort,

om eleven har valt bort en eller flera kurser enligt 4 kap. 7 b §,

- huruvida eleven följer ett fullständigt eller utökat program,
- vilka kurser som ingår i elevens fullständiga program och, om eleven följer ett utökat program, vilka kurser som ligger utanför det fullständiga programmet,
- huruvida eleven följer ett individuellt anpassat program och i så fall vilka kurser som har bytts ut,
- huruvida eleven följer ett reducerat program och i vilken omfattning samt om möjligt vilka kurser som har tagits bort,
- elevens studier i grundskolans ämnen, och
- andra insatser som är gynnsamma för elevens kunskapsutveckling och som är avsedda att ingå i utbildningen om eleven följer ett introduktionsprogram.

4 kap.

1 §⁴

Ett nationellt program inom gymnasieskolan består av

- gymnasiegemensamma ämnen,
- programgemensamma ämnen,
- i förekommande fall för inriktningen gemensamma karaktärs-ämneskurser,
- programfördjupning,
- kurser inom det individuella valet, och
- gymnasiearbete.

I ett yrkesprogram ingår dessutom ytterligare kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska i sådan utsträckning att eleven uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, om inte eleven väljer bort de kompletterande kurserna enligt 7 b §.

Bestämmelser om utbildningens omfattning finns i bilaga 2 till skollagen (2010:800) och i bilaga 1 till denna förordning.

Om inte något annat följer av de bestämmelser som avses i *andra* stycket eller andra av regeringen meddelade föreskrifter, får Statens skolverk meddela föreskrifter om vilka ämnen och kurser som ska ingå i respektive program och i de nationella inriktningarna.

Om inte något annat följer av de bestämmelser som avses i *tredje* stycket eller andra av regeringen meddelade föreskrifter, får Statens skolverk meddela föreskrifter om vilka ämnen och kurser som ska ingå i respektive program och i de nationella inriktningarna.

På humanistiska programmets inriktning språk får inom språk kurser i engelska, klassisk grekiska – språk och kultur, latin – språk och kultur, moderna språk, modersmål eller svenskt teckenspråk för hörande

⁴ Senaste lydelse 2018:xxx.

erbjudas. På naturvetenskapsprogrammets inriktning naturvetenskap och samhälle får som naturvetenskapligt ämne kurser i biologi, fysik eller kemi erbjudas.

Kurser som ger grundläggande behörighet

7 b §

I 16 kap. 3 § skollagen (2010:800) finns bestämmelser om att ett yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och att elever får välja bort dessa kurser i viss omfattning.

Utöver de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som ingår i ett yrkesprogram inom ramen för de gymnasiegemensamma ämnen, ska kurserna svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6 ska ingå i alla yrkesprogram.

Eleverna får välja bort de kompletterande kurser som anges i andra stycket. Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får dock inte välja bort kurserna svenska 2 eller svenska som andraspråk 2. Eleverna på hotell- och turismprogrammet får inte välja bort kursen engelska 6.

12 §⁵

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor. I gymnasiesärskolan ska arbetsplatsförlagt lärande förekomma på alla nationella program i minst 22 veckor. En elev som går gymnasial lärlingsutbildning ska i stället genomföra mer än hälften

Arbetsplatsförlagt lärande ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor. I gymnasiesärskolan ska arbetsplatsförlagt lärande förekomma på alla nationella program i minst 22 veckor. En elev som går gymnasial lärlingsutbildning ska i stället genomföra mer än hälften

⁵ Senaste lydelse 2014:70.

av denna utbildning som arbetsplatsförlagt lärande. Omfattningen ska då räknas från och med det läsår som eleven påbörjar den gymnasiala lärlingsutbildningen.

Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska för en elev i gymnasieskolan anses motsvara 23 timmars garanterad undervisningstid. Huvudmannen får besluta att arbetsplatsförlagt lärande ska finnas på högskoleförberedande program och får då också besluta om i vilken omfattning.

För en elev i gymnasiesärskolan ska varje vecka som genomförs på en arbetsplats anses motsvara 25 timmars garanterad undervisningstid.

Huvudmannen ansvarar för att skaffa platser för det arbetsplatsförlagda lärandet och att detta uppfyller de krav som finns för utbildningen. Rektorn beslutar om hela eller delar av kurser ska förläggas till arbetsplatser och om hur fördelningen över läsåren ska göras.

23 §⁶

En elev får delta frivilligt i undervisning i en eller flera kurser som ligger utanför elevens fullständiga program, om eleven på ett tillfredsställande sätt kan antas genomföra såväl kurserna på den ordinarie studievägen som de frivilliga kurserna (utökat program). Beslutet fattas av rektorn.

En elev på ett yrkesprogram i gymnasieskolan har utan särskilt beslut rätt att som utökat program läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå. Huvudmannen är dock bara skyldig att tillgodose detta om eleven senast vid utgången av det andra läsåret har anmält att han eller

av denna utbildning som arbetsplatsförlagt lärande. Omfattningen ska då räknas från och med det läsår som eleven påbörjar den gymnasiala lärlingsutbildningen. *Vid beräkning av hur stor del av lärlingsutbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det vid gymnasial lärlingsutbildning bortses från sådana kurser som eleven får välja bort enligt 7 b §.*

Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska för en elev i gymnasieskolan anses motsvara den garanterade undervisningstid som i genomsnitt fördelas per vecka när utbildning som motsvarar den som genomförs på en arbetsplats i stället förläggs till skolan. Huvudmannen får besluta att arbetsplatsförlagt lärande ska finnas på högskoleförberedande program och får då också besluta om i vilken omfattning.

⁶ Senaste lydelse 2012:402.

hon vill läsa de aktuella kurserna.

En elev som följer ett utökat program har rätt till garanterad undervisningstid utöver vad som föreskrivs i 16 kap. 18 § respektive 19 kap. 20 § skollagen (2010:800).

Lydelse enligt SOU 2016:25

Föreslagen lydelse

8 kap.

3 a §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen i studievägen i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Nationella prov *på högskoleförberedande program* ska användas i den högsta avslutande kursen i studievägen i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Nationella prov på yrkesprogram ska användas i den inledande kursen i studievägen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska samt i den högsta avslutande kursen i studievägen i dessa ämnen, med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2, och i den högsta avslutande kursen i matematik.

Proven får användas även i andra kurser än de som anges i första stycket.

Proven får användas även i andra kurser än de som anges i första *och andra styckena*.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Enligt 16 kap. 26 § skollagen (2010:800) ska gymnasieexamen utfärdas om en elev i gymnasieskolan har fått betyg från en utbildning som omfattar 2 500 gymnasiepoäng på ett nationellt program och eleven har uppfyllt de övriga villkor som anges 16 kap. 27 och 28 §§ skollagen och i denna förordning.

Enligt 16 kap. 26 § skollagen (2010:800) ska gymnasieexamen utfärdas om en elev i gymnasieskolan har fått betyg från en utbildning som omfattar *minst* 2 500 gymnasiepoäng på ett nationellt program och eleven har uppfyllt de övriga villkor som anges 16 kap. 27 och 28 §§ skollagen och i denna förordning.

Gymnasieexamen får inte utfärdas om en elev följer ett reducerat program.

Kurser som ger grundläggande behörighet

19 a §

I 16 kap. 3 § skollagen (2010:800) finns bestämmelser om att en elev på ett yrkesprogram får välja bort sådana kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå i den omfattning som framgår av bilaga 2 till skollagen.

Om eleven har fått betyget F på en sådan kurs som avses i första stycket och kursen inte krävs för en sådan gymnasieexamen som programmet syftar till, får eleven välja att inte låta kursen ingå i ett dokument enligt 17, 18 eller 19 §.

9 kap.

6 §⁷

En elev i gymnasieskolan kan befrias från undervisning i en eller flera kurser eller gymnasiearbetet om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt.

En elev i gymnasiesärskolan kan befrias från undervisning i en eller flera kurser eller gymnasiesärskolearbetet om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på något annat sätt eller saknar förutsättningar att klara av ett fullständigt program.

Reducerat program beslutas inom ett åtgärdsprogram.

En elev som har valt bort en eller flera kurser enligt 4 kap. 7 b § ska inte anses följa ett reducerat program.

7 §⁸

Huvudmannen får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev i gymnasieskolan får fördelas över längre tid än tre år, om eleven har läst ett reducerat program eller om det med hänsyn till elevens förutsättningar i övrigt finns särskilda skäl

Huvudmannen får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev i gymnasieskolan får fördelas över längre tid än tre år, om

1. eleven har läst ett reducerat program,

2. eleven läser ett yrkesprogram

⁷ Senaste lydelse 2012:402.

⁸ Senaste lydelse 2012:402.

för det.

och det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i de kurser som eleven läser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, eller

3. det med hänsyn till elevens förutsättningar i övrigt finns särskilda skäl för det.

13 kap.

8 §⁹

Bidrag till en enskild huvudman för gymnasieskola enligt 16 kap. 52 § skollagen (2010:800) ska lämnas i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning (2 500 gymnasiepoäng).

Om elevens hemkommun fördelar ytterligare resurser i en kommunal skola för elever som har rätt till utökat program för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning inom ett yrkesprogram, ska bidrag lämnas till den enskilda huvudmannen också för de kurser utöver 2 500 gymnasiepoäng som en elev läser för att uppnå sådan behörighet inom ett yrkesprogram.

Bidrag till en enskild huvudman för gymnasieskola enligt 16 kap. 52 § skollagen (2010:800) ska lämnas i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning.

Om elevens hemkommun fördelar mindre resurser till en kommunal skola eftersom elever har valt bort kurser enligt 4 kap. 7 b §, får bidrag som lämnas till den enskilda huvudmannen minskas på motsvarande sätt för sådana bortvalda kurser.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Bestämmelserna i den nya lydelsen ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019.

3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2019.

⁹ Senaste lydelse 2012:402.

2.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan ska ha följande lydelse.

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 januari 2019.

2. Övergripande mål och riktlinjer

2.1 Kunskaper

Mål

Det är skolans ansvar att varje elev

- på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven har uppnått en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet,
-

2. Övergripande mål och riktlinjer

2.1 Kunskaper

Mål

Det är skolans ansvar att varje elev

- på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå *dels* kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven har uppnått en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet, *dels de kunskaper som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå,*
-

¹ Senaste lydelse SKOLFS 2017:16.

3 Få elever väljer ett yrkesprogram

Före 2011 gav yrkesförberedande program grundläggande behörighet till högre utbildning

I början av 1990-talet reformerades den svenska gymnasieskolan. Bl.a. förlängdes yrkesutbildningarna från två till tre år och de allmänteoretiska inslagen utökades. I det nya programgymnasiet innehöll alla nationella program kurser som var gemensamma för alla elever, kurser i s.k. kärnämnen. Ett viktigt inslag i reformen var att alla elever efter gymnasieskolan skulle ha möjlighet att gå vidare till högre studier. Även de yrkesförberedande programmen skulle ge eleverna en bred kompetens. Ett fullföljt treårigt program, i vilket kärnämnen ingick, skulle ge grundläggande behörighet till högre utbildning. Reformen innebar att yrkesförberedande program och studieförberedande program kom att närma sig varandra. Vissa program hade en tydlig akademisk prägel och en stor andel av eleverna på dessa program gick vidare till högre utbildning. Andra program innehöll i huvudsak yrkesämnen och få elever på dessa program valde att läsa vidare på högskolan. Men någon entydig uppdelning mellan yrkesförberedande program och högskoleförberedande program gjordes inte.

Det är i dag svårare för yrkeselever att få grundläggande behörighet

Knappt 20 år efter att de yrkesförberedande programmen förlängdes och utformades på så sätt att de gav grundläggande behörighet reformerades gymnasieskolan igen. Reformen som genomfördes 2011 (Gy11) innebar att samtliga nationella program kategoriserades som antingen yrkesprogram eller högskoleförberedande program. Utbildningen på yrkesprogram syftar till en yrkesexamen och utbildningen på högskoleförberedande program syftar till en högskoleförberedande examen (16 kap. 28 § skollagen [2010:800]). Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng (16 kap. 19 § skollagen). Av bilaga 3 till skollagen, som från och med den 1 juli 2018 ska betecknas bilaga 2, framgår att de nationella programmen omfattar 2 500 gymnasiepoäng.

Reformen innebar också att tiden till fördjupning i yrkesämnen i yrkesprogrammen utökades något genom att omfattningen av ämnet samhällskunskap reducerades med 50 gymnasiepoäng, ämnet svenska reducerades med 100 gymnasiepoäng och estetisk verksamhet togs bort. Ämnet historia infördes med 50 gymnasiepoäng på yrkesprogram. Detta innebär att yrkesprogrammen normalt endast innehåller 100 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 100 gymnasiepoäng engelska. Samtidigt höjdes kraven för grundläggande behörighet till högskolan med 100 gymnasiepoäng i svenska eller svenska som andraspråk och 100 gymnasiepoäng i engelska. Totalt krävs alltså numera 300 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 200 gymnasiepoäng engelska för sådan behörighet (7 kap. 5 § högskoleförordningen [1993:100] och 16 kap. 28 § skollagen).

Elever kan få läsa fler kurser än vad som ryms inom de 2 500 gymnasiepoäng som ett nationellt program omfattar. Det kallas utökat program. Vanligen krävs ett särskilt beslut av rektorn som först måste göra en bedömning av om eleven kan antas klara av att läsa mer än 2 500 gymnasiepoäng. En elev på ett yrkesprogram har dock rätt att utan särskilt beslut av rektorn läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet som utökat program (4 kap. 23 § gymnasieförordningen [2010:2039]).

En annan möjlighet att läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet är att eleven använder det individuella valet. Alla elever på nationella program har 200 gymnasiepoäng individuellt val (bilaga 3 till skollagen). Huvudmannen beslutar om vilka kurser som ska erbjudas som individuellt val (4 kap. 7 § gymnasieförordningen). Eleven väljer sedan vilka av dessa kurser som han eller hon vill läsa. Inom det individuella valet har elever rätt att välja en kurs i idrott och hälsa och minst en kurs i estetiska ämnen samt de kurser som krävs för grundläggande behörighet. Ofta finns också möjlighet att läsa yrkeskurser inom ramen för individuellt val.

Majoriteten av yrkesprogrammen är i sina grundupplägg så utformade att kurserna svenska 2 och 3 alternativt svenska som andraspråk 2 och 3 samt engelska 6 saknas för att eleverna ska få grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. I de båda yrkesprogrammen barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ingår dock kursen svenska 2 alternativt kursen svenska som andraspråk 2 obligatoriskt med 100 gymnasiepoäng. I yrkesprogrammet hotell- och turismprogrammet ingår kursen engelska 6, som också omfattar 100 gymnasiepoäng, obligatoriskt. Elever på dessa tre program behöver därför bara välja att läsa 200 extra gymnasiepoäng för att uppnå grundläggande behörighet. Det betyder att eleverna på dessa tre program kan läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet, och som annars inte ingår i programmen, inom ramen för det individuella valet. Elever på övriga yrkesprogram måste både utnyttja det individuella valet för sådana kurser och läsa ett utökat program, om inte huvudmannen väljer att erbjuda en behörighetsgivande kurs som s.k. programfördjupning (4 kap. 5 och 6 §§ gymnasieförordningen). En närmare beskrivning av programmens uppbyggnad finns i avsnitt 4.2.

Intresset för yrkesutbildning har minskat

Andelen elever som väljer ett yrkesprogram i gymnasieskolan minskar. Läsåret 2007/08 gick drygt 35 procent av alla nybörjarelever på ett yrkesprogram. Därefter har andelen elever som går ett sådant program minskat successivt till knappt 30 procent läsåret 2011/12 och 23 procent läsåret 2016/17. Det går inte att med säkerhet säga varför intresset för yrkesutbildning minskar. Det finns ett internationellt mönster med viktiga inslag i reformen 2011 var att öka skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program och en konsekvens av Gy11 var som ovan framgick att elever på yrkesprogram inte längre automatiskt får grundläggande behörighet till högre utbildning. Tanken var att en tydligare arbetsmarknadsanknytning och mer långtgående yrkesinrikt-

ning skulle göra yrkesprogrammen attraktiva. Gyll lyckades dock inte vända trenden med minskande intresse för yrkesutbildning. Tvärtom har andelen elever som väljer yrkesprogram fortsatt att minska. Statens skolverk bedömer att svårigheterna att på ett sådant program läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet har bidragit till att minska elevernas intresse för yrkesutbildning (Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet, rapport 427, 2015).

Praktiska hinder gör det svårt att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet

Som beskrivits ovan finns det möjligheter för elever på yrkesprogram att läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet till högre utbildning både som individuellt val, i viss mån inom programfördjupningen, och som utökat program. Uppenbarligen fungerar dagens system väl för vissa elever och 40 procent av eleverna med yrkesexamen hade grundläggande behörighet läsåret 2015/16. Samtidigt finns det flera praktiska hinder som försvårar för elever på yrkesprogrammen att läsa kurser som ger grundläggande behörighet. I regeringsförklaringen 2014 fastslogs att alla gymnasieutbildningar ska ge behörighet till högre utbildning. I mars 2015 beslutade regeringen direktiv till en utredning om gymnasieskolan (dir. 2015:31). Utredaren fick bl.a. i uppdrag att föreslå hur elevens rättighet att läsa de kurser som leder till grundläggande behörighet till högskolan kan stärkas. Utgångspunkter för uppdraget var bl.a. att programmets omfattning är 2 500 gymnasiepoäng och att de högre krav på yrkeskunskaper som infördes i samband med reformen av gymnasieskolan 2011 så långt möjligt skulle värnas. Gymnasieutredningen överlämnade i oktober 2016 betänkandet En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77). Utredningens analys visade att inom vissa branscher innebär kraven för anställningsbarhet att eleverna måste läsa så många yrkeskurser att deras möjlighet att använda det individuella valet och programfördjupningen för att läsa behörighetsgivande kurser i realiteten är obefintligt. Utredningen bedömde att det handlar om så många som ett trettiotal studievägar där yrkesutgångarna, dvs. de yrkeskompetenser som en kombination av kurser inom yrkesprogrammets programfördjupning leder till, tar så stor plats att det saknas utrymme för andra kurser. Totalt finns det enligt utredningen knappt 170 studievägar på yrkesprogrammen.

Utöver att det alltså ofta inte finns utrymme för alla kurser som krävs för grundläggande behörighet inom ett yrkesprogrammes ordinarie ram finns det också andra utmaningar som försvårar för elever på yrkesprogram att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet. Enligt Statens skolinspektion förekommer det brister i skolornas planering, exempelvis schemakrockar. Det finns exempel på att elever som har arbetsplatsförlagt lärande (APL) samtidigt är schemalagda för undervisning på skolan i kurser som ger grundläggande behörighet (Undervisning på yrkesprogram, rapport 2014:05). Gymnasieutredningen fann i sina intervjuer med elever att detta är ett högst reellt problem. Utredningen beskriver att det t.ex. förekommer att elever har APL på annan ort och därefter förväntas resa tillbaka till skolan på hemorten för att delta i

undervisning i svenska eller engelska under sen eftermiddag. Detta får enligt utredningen som konsekvens att många elever väljer bort de kurser som ger grundläggande behörighet.

På de flesta yrkesprogram saknar eleverna 300 gymnasiepoäng för att få grundläggande behörighet till högskolan. Gymnasieutredningen föreslog bl.a. att elevernas individuella val (200 gymnasiepoäng) skulle tas i anspråk för att ge dem sådan behörighet och att resterande 100 gymnasiepoäng skulle tas från programfördjupningen. Eleverna skulle dock enligt utredningens förslag kunna välja bort de aktuella kurserna. Eleverna skulle också ha rätt att läsa kurser i yrkesämnen som utökat program. Utredningens förslag har remitterats. Många remissinstanser är positiva till att de kurser som krävs för grundläggande behörighet ska ingå i alla yrkesprogram. Även branschorganisationerna är positiva till att alla gymnasieprogram ska ge grundläggande behörighet men anser att den ram på 2 500 gymnasiepoäng som angavs i direktiven gör att utredningens förslag riskerar att minska yrkesprogrammets yrkesinnehåll i sådan utsträckning att elevernas anställningsbarhet försämras. Skolverket avstyrker förslaget om grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 poäng på yrkesprogrammen med hänvisning till att programmets tydliga yrkeskaraktär riskerar att gå förlorad. För att yrkesprogrammen både ska leda till anställningsbarhet och ge grundläggande behörighet föreslår flera branschorganisationer att programmets omfattning ska utökas till 2 800 gymnasiepoäng.

4 Det ska bli lättare att få grundläggande behörighet på ett yrkesprogram

4.1 Alla yrkesprogram ska innehålla de kurser som ger grundläggande behörighet till högskolan

Förslag: Alla yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Yrkesprogrammen ska även i fortsättningen utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Skälen för förslaget

En utökad möjlighet för elever att läsa in grundläggande behörighet på yrkesprogrammen kan lösa vissa kompetensförsörjningsproblem

Gymnasieskolan har flera uppdrag. Den ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen i gymnasieskolan ska även utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet (15 kap. 2 och 3 §§ skollagen [2010:800]). För yrkesprogrammen gäller särskilt att de ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Vidare ska alla elever på yrkes-

program inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå (16 kap. 3 § skollagen).

Den svenska ekonomin utvecklas väl, men hålls tillbaka av att företag inte hittar den arbetskraft som de eftersöker. Enligt Rekryteringsenkäten 2016 (Svenskt Näringsliv, mars 2016) angav drygt vart fjärde företag att svårigheterna att rekrytera förhindrade en planerad expansion. Utmaningarna beskrivs även i Arbetsförmedlingens rapport Var finns jobben? Bedömning för 2017. I rapporten ges flera exempel på bristyrken som gymnasieskolans yrkesprogram utbildar för:

- Kockar och kallsköttor
- VVS-montörer
- Byggnads- och ventilationsplåtslagare
- Installations- och serviceelektriker
- Undersköterskor, hemtjänst och äldreboende
- Träarbetare, snickare och andra byggnadsmedarbetare som målare och murare
- Motorfordonsmekaniker
- Lastbilsförare

Dessvärre har ungdomars intresse för yrkesutbildning sjunkit under flera år. Detta problem förvärrades efter reformen av gymnasieskolan 2011. En viktig orsak bedöms vara att kraven för grundläggande behörighet till högskoleutbildning höjdes i kombination med att möjligheten att på yrkesprogrammen läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet försämrades. Statens skolverk bedömer att det minskade intresset troligen hänger samman med att en del elever och föräldrar känt en oro över att yrkesprogrammen inte skulle ge tillräckligt med generella kunskaper, som behövs för att vara behörig till högre studier (Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet, rapport 427, 2015). Efter 2011 har elever på yrkesprogram haft rätt att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå som individuellt val eller som utökad program. Det har dock som ovan framgått visat sig vara svårt för många att realisera denna rättighet i praktiken.

Eleverna på yrkesprogrammen bör därför ges bättre möjligheter att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet. Elever som är intresserade av en yrkesutbildning ska kunna känna sig säkra på att de, om de väljer en sådan utbildning, håller dörren öppen för fortsatta studier utan att behöva kompromissa med det yrkeskunnande som krävs för att vara anställningsbar. Goda kunskaper i svenska och engelska är inte bara en förutsättning för högre studier, de är även viktiga i många yrken. De fyller även ett bredare syfte i elevernas utbildning genom att rusta eleverna för ett aktivt samhällsliv. Därför föreslås att alla yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Samtidigt bör yrkesprogrammen även i fortsättningen utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

En utökad möjlighet för elever att läsa in grundläggande behörighet på yrkesprogrammen kan medföra fördelar för individen och ytterligare samhällsvinster

Förbättrade möjligheter att på yrkesprogrammen läsa kurser för grundläggande behörighet är positivt för eleverna som får ökade valmöjligheter och en större trygghet. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) har i en studie av ungdomars inträde på arbetsmarknaden under perioden 1985 till 2003 analyserat skillnaderna mellan elever från yrkesprogram och elever från högskoleförberedande program (rapport 2007:18). IFAU konstaterar att inträdet på arbetsmarknaden går långsammare för elever som gått ett högskoleförberedande program utan att studera vidare jämfört med elever från yrkesprogram. Elever som direkt efter ett högskoleförberedande program vill börja arbeta riskerar således att vara sämre förberedda för arbetslivet än om de valt ett yrkesprogram. Det finns därför anledning att utveckla utbudet av gymnasial yrkesutbildning så att det utgör ett intressant studiealternativ även för denna elevgrupp. Om fler elever väljer ett yrkesprogram som också ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning kommer de dels att ha yrkeskunskaper som kan underlätta etableringen på arbetsmarknaden, dels ha grundläggande behörighet till högre utbildning. Därmed minskar risken för arbetslöshet och bidragsberoende. En snabbare etablering på arbetsmarknaden kan bidra till att minska statens utgifter som följer av arbetslöshet.

Förbättrad kompetensförsörjning är en annan positiv effekt som har långsiktiga konsekvenser för statens inkomster. Enligt den i avsnitt 4.1 nämnda Rekryteringsenkäten 2016 (Svenskt Näringsliv, mars 2016) angav drygt vart fjärde företag att svårigheterna att rekrytera förhindrade en planerad expansion. Förbättrad kompetensförsörjning kan bidra till att företag kan expandera och därmed producera mer varor och tjänster. Ökad produktion leder i sin tur till ökade skatteintäkter för staten och större möjligheter för staten att investera i den gemensamma välfärden.

Finns det någon alternativ lösning?

En alternativ lösning vore att betrakta det minskande intresset för yrkesprogram som ett informationsproblem. Elever på yrkesprogram har, som framgått ovan, rätt att läsa kurser som ger grundläggande behörighet som utökad program och som individuellt val. Av de elever som tar en yrkesexamen är det ca 40 procent som har grundläggande behörighet. Genom informationsinsatser skulle denna andel kunna öka. Flera aktörer, t.ex. Skolverket och WorldSkills Sweden, som är ett samarbete mellan Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO) och staten, har genomfört stora insatser för att informera om möjligheterna att läsa kurser som ger grundläggande behörighet inom yrkesprogrammen. Informationsinsatser bedöms som fortsatt viktiga, men otillräckliga för att vända trenden. Om inga åtgärder vidtas finns det stor risk för att trenden med vikande intresse för yrkesutbildning inte vänds.

4.2 Yrkesprogrammets omfattning utökas upp till 2 800 gymnasiepoäng

Förslag: Yrkesprogrammen barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ska utökas till 2 700 gymnasiepoäng och övriga yrkesprogram ska utökas till 2 800 gymnasiepoäng. Med ett fullständigt program i gymnasieskolan ska avses betyg från kurser och ett gymnasiearbete i en omfattning om 2 500–2 800 gymnasiepoäng enligt en individuell studieplan.

I den poängplan som anges i bilaga 2 till skollagen ska kurser som inom ramen för ett yrkesprogram ger grundläggande behörighet läggas till. Kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska ska ingå i sådan utsträckning att eleven uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå

Samtliga yrkesprogram i gymnasieskolan ska fortfarande vara avsedda att genomgå på tre läsår och inom samma lärotider som i dag. Huvudmannen ska dock få besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev i gymnasieskolan ska få fördelas över längre tid än tre år, om eleven läser ett yrkesprogram och det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i de kurser som eleven läser och som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Det ska tydliggöras i gymnasieskolans läroplan att det är skolans ansvar att varje elev på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå de kunskaper som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Bedömning: Det bör framgå av yrkesprogrammets examensmål att programmen ska ge goda möjligheter att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet.

Skälen för förslaget

Yrkesprogrammets omfattning behöver öka för att inte yrkesinnehålllet ska utarmas

Som beskrivits i avsnitt 3 har både Statens skolinspektion och Gymnasieutredningen uppmärksammat att elever på yrkesprogram som vill utnyttja sin rätt att läsa kurser som ger grundläggande behörighet ibland möter sådana praktiska problem med t.ex. schemalagningen att de avstår från kurserna. Gymnasieutredningens förslag att alla elever på yrkesprogram ska ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet inom ramen för ett fullständigt program om 2 500 gymnasiepoäng skulle sannolikt reducera de svårigheter som vissa elever möter eftersom rektorn måste planera in kurserna i elevens studieplan från början. Samtidigt finns det risk att planeringsmässiga och schematekniska problem i stället skulle uppstå när det gäller utredningens förslag att elever på yrkesprogram ska ha rätt att läsa kurser i yrkesämnen som utökat program. Dessutom anser flera branschorganisationer att utredningens förslag kan leda till att elevernas anställningsbarhet försämras om inte

yrkesprogrammets omfattning utökas. Skolverket bedömer att utredningens förslag innebär att yrkesprogrammen kommer att signalera mindre av yrkesförberedelse och att det finns risk för att yrkesutbildningen devalveras.

För att säkra elevens rätt att både läsa kurser som ger grundläggande behörighet och fördjupa sig i sitt yrkeskunnande, föreslås i denna promemoria att yrkesprogrammets omfattning ska utökas. Barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet bör utökas till 2 700 gymnasiepoäng. Omfattningen av övriga yrkesprogram bör utökas till 2 800 gymnasiepoäng. Även yrkesprogram med avvikelser som exempelvis särskilda varianter eller nationellt godkända idrottsutbildningar enligt 5 kap. gymnasieförordningen (2010:2039) och yrkesdansutbildningen enligt förordningen (2011:7) bör utökas i samma omfattning. Med ett fullständigt program i gymnasieskolan kommer därmed att avses betyg från kurser och ett gymnasiearbete i en omfattning om 2 500–2 800 gymnasiepoäng enligt en individuell studieplan.

De nationella programmen i gymnasieskolan är avsedda att genomgå på tre läsår. Huvudmannen får dock besluta att utbildningen får fördelas på längre tid (16 kap. 15 § skollagen). Samtliga yrkesprogram ska även i fortsättningen vara avsedda att fullföljas på tre läsår och med bibehållna lärotider. Huvudmannen bör dock få besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev i gymnasieskolan ska få fördelas över längre tid än tre år, om eleven läser ett yrkesprogram och det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i de kurser som eleven läser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. I avsnitt 4.5 redogörs närmare för frågor om undervisningstiden och studiernas omfattning.

Utöver den grundläggande behörigheten krävs det för en majoritet av högskoleutbildningarna att den sökande har särskilda förkunskaper inom studieområdet, s.k. särskilda behörighetskrav. Dessutom kan vissa kurser i engelska, matematik och moderna språk ge s.k. meritpoäng, dvs. poäng som adderas till jämförelsetalet vid urval till högskoleutbildning. Genom att alla yrkesprogram föreslås innehålla de kurser som krävs för grundläggande behörighet kan eleverna använda det individuella valet för att läsa kurser som krävs för särskild behörighet och för meritkurser, förutsatt att huvudmannen erbjuder dessa kurser. Eleven kan dock i stället välja att använda det individuella valet till att t.ex. fördjupa sitt yrkeskunnande.

De kurser som ger grundläggande behörighet ska synliggöras i programstrukturen

Alla nationella program i gymnasieskolan är uppbyggda enligt en viss struktur. I bilaga 3 till skollagen regleras poängplanen för nationella program i gymnasieskolan. På grund av ändringar i skollagen som riksdagen har beslutat med anledning av förslag i propositionen En stadiindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339) kommer poängplanen fr.o.m. den 1 juli 2018 att utgöra bilaga 2 till skollagen. I poängplanen regleras en

grupp ämnen som benämns gymnasiegemensamma ämnen. Där ingår bl.a. svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. Dessa ämnen ingår i alla nationella program, men omfattningen varierar. En annan kategori av ämnen består av sådana kurser som alla elever på ett visst program läser, programgemensamma ämnen. Utöver vad som framgår av poängplanen väljer alla elever en specialisering, en s.k. inriktning. Programmen innehåller även ett utrymme som kallas programfördjupning. Programfördjupningen innehåller ämnen och kurser som ligger inom ramen för examensmålen och som kompletterar de gymnasiegemensamma och programgemensamma ämnena. Det är huvudmannen som, utifrån en lista med kurser som Skolverket fastställer, beslutar vilka kurser som ska erbjudas inom programfördjupningen (4 kap. 6 § gymnasieförordningen). Som ovan nämnts finns det även ett individuellt val som eleven själv förfogar över och som omfattar 200 gymnasiepoäng. Slutligen ska alla elever göra ett gymnasiearbete om 100 gymnasiepoäng. Omfattningen av gymnasiearbetet regleras i poängplanen i bilaga 2 till skollagen. För elever på yrkesprogrammen gäller att eleven inom gymnasiearbetet ska visa att han eller hon kan utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Ett godkänt gymnasiearbete utgör ett krav för examen.

För att tydliggöra att yrkesprogrammen ger grundläggande behörighet föreslås att det i programstrukturen ska skapas ett särskilt utrymme för kurser som inom ramen för ett yrkesprogram ger grundläggande behörighet. Det föreslås åstadkommas genom att det görs ändringar i poängplanen i bilaga 2 till skollagen. Där ska det framgå att kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska alltid ska ingå i yrkesprogram sådan utsträckning att eleven uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. På barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ingår redan den behörighetsgivande kursen svenska eller svenska som andraspråk 2 och på hotell- och turismprogrammet ingår den behörighetsgivande kursen engelska 6. På dessa tre program kommer det extra utrymmet att omfatta 200 gymnasiepoäng och dessa 200 poäng kommer alltså alltid att omfatta kurserna svenska eller svenska som andraspråk 3 och engelska 6 när det gäller barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet samt svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 när det gäller hotell- och turismprogrammet. På övriga yrkesprogram kommer utrymmet att omfatta 300 gymnasiepoäng. I dessa 300 poäng kommer kurserna svenska 2 och 3 alternativt svenska som andraspråk 2 och 3 samt engelska 6 att ingå. Var och en av de ovan nämnda kurserna omfattar 100 gymnasiepoäng.

Skolans ansvar när det gäller den grundläggande behörigheten ska tydliggöras i läroplanen

I förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan anges bl.a. som övergripande mål de kunskaper samt de normer och värden som alla elever bör ha utvecklat när de lämnar utbildningen. Målen anger inriktningen på utbildningen och tydliggör bl.a. skolans ansvar för att varje elev på ett nationellt yrkesprogram inom gymnasieskolan ges möjlighet att uppnå kraven för en yrkesexamen som innebär att eleven

har uppnått en av branschen godtagbar nivå av yrkeskunnande för att vara väl förberedd för yrkeslivet. Det bör av läroplanen också framgå att skolan har ett ansvar för att varje elev på ett sådant program även ges möjlighet att uppnå de kunskaper som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Skälen för bedömningen

För varje nationellt program finns ett examensmål. Examensmålen, som regleras i förordningen (SKOLFS 2010:14) om examensmål för gymnasieskolans nationella program, styr utbildningens utformning. I yrkesprogrammets examensmål beskrivs också vilka typer av yrken eller vilka sektorer inom arbetsmarknaden som programmen förbereder för. Då programmen utökas med de kurser som krävs för grundläggande behörighet bör det av examensmålen framgå att yrkesprogrammen ger goda möjligheter att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet.

4.3 Elever på yrkesprogram ska få välja bort kurser som ger grundläggande behörighet

Förslag: En elev på ett yrkesprogram ska få välja bort sådana kompletterande kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som inte obligatoriskt ingår i programmet.

Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får välja bort kurserna svenska 3 eller svenska som andraspråk 3 och engelska 6. Eleverna på hotell- och turismprogrammet får välja bort kurserna svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3. Elever på övriga program får välja bort kurserna svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6.

En elev som har valt bort en eller flera sådana kurser ska inte anses följa ett reducerat program. Elevens individuella studieplan ska dock innehålla uppgifter om eleven har valt bort en eller flera sådana kurser.

Skälen för förslaget

Elever har olika mål med sina gymnasiestudier

Ungdomar har olika mål och syften med sina studier. Många ungdomar planerar för att studera vidare inom högskolan eller yrkeshögskolan. Andra har siktet inställt på att snabbt komma ut i arbetslivet. Några ser kanske ett specifikt yrke framför sig. Åter andra ungdomar är osäkra och vill hålla alla dörrar öppna för att kunna välja bana senare.

Av de elever som avslutade gymnasieskolan med en yrkesexamen läsåret 2015/16 var det drygt 41 procent som hade grundläggande behörighet till högre utbildning. Det är dock stor variation mellan olika program. När det gäller vård- och omsorgsprogrammet hade nästan 70 procent av avgångseleverna med yrkesexamen grundläggande behörighet. När det gäller barn- och fritidsprogrammet var det nästan

63 procent och för el- och energiprogrammet var det drygt 40 procent. Detta kan jämföras med fordons- och transportprogrammet där endast 12 procent av eleverna med en yrkesexamen hade grundläggande behörighet. Industritekniska programmet är ett intressant exempel i detta sammanhang. Hela 60 procent av eleverna på industritekniska programmet slutförde sin utbildning med utökad program 2016, vilket är den högsta andelen av de nationella programmen. Andelen elever som efter tre år avslutar sina studier med en examen från industritekniska programmet är knappt 78 procent. Inget annat yrkesprogram har lika hög andel som tar examen efter tre år och det kan jämföras med att andelen elever som avslutar sina studier efter tre år med en examen från ett högskoleförberedande program i genomsnitt är knappt 76 procent. Av de elever från industritekniska programmet som påbörjade sina studier 2013 och slutförde studierna med en examen 2016 var det 34 procent som hade grundläggande behörighet (Skolverket, Uppföljning av gymnasieskolan 2017). Det finns således en vilja och förmåga hos många av eleverna på industritekniska programmet att läsa utökad program. Men många av dessa elever väljer andra kurser än de som ger grundläggande behörighet. Det bör rimligen förstås som att de gör andra prioriteringar. Att elever har olika mål med sin gymnasiala utbildning är ett viktigt skäl för att det ska vara möjligt att välja bort de kurser som ger grundläggande behörighet så att de elever som så önskar fullt ut ska kunna koncentrera sig på att förbereda sig för arbetslivet. För individen finns det även möjlighet att vid en senare tidpunkt uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå inom kommunal vuxenutbildning (komvux). En vuxen som är behörig att delta i komvux på gymnasial nivå och som saknar grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå har sedan den 1 januari 2017 rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå i syfte att uppnå sådan behörighet (20 kap. 19 § skollagen).

Yrkesprogrammets ökade omfattning kommer att ställa högre krav på eleverna

I denna promemoria föreslås att yrkesprogrammen ska innehålla fler kurser samtidigt som programmen även fortsättningsvis är avsedda att genomföras på tre år. Det kommer att ställa högre krav på eleverna, vars insatser måste öka i motsvarande grad. Av de elever som slutfört gymnasieskolan våren 2016 med examen eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng var det 33 procent som läst utökad program (Skolverket, Uppföljning av gymnasieskolan 2017). Elever som följer ett utökad program har fler kurser i sin individuella studieplan än vad som normalt ingår i ett nationellt program. Det är vanligare att elever på yrkesprogram följer ett utökad program jämfört med elever på högskoleförberedande program. Högst andel elever som följer ett utökad program fanns som ovan nämnts på industritekniska programmet. Även på naturbruksprogrammet (54 procent) och hantverksprogrammet (52 procent) läste en hög andel av eleverna ett utökad program. Alla dessa tre program är yrkesprogram. Lägst andel elever som avslutat gymnasieskolan med utökad program återfanns på de två högskoleförberedande programmen ekonomiprogrammet (24 procent) och samhällsvetenskaps-

programmet (21 procent). Männen läste utökat program i något högre utsträckning än kvinnorna, 35 procent av männen respektive 31 procent av kvinnorna slutförde gymnasieskolan med ett utökat program våren 2016. Elever med utländsk bakgrund läste oftare utökat program än elever med svensk bakgrund, 39 respektive 32 procent. Trots att det är fler elever på yrkesprogrammen som läser utökat program är andelen elever som oftast eller alltid känner sig stressade i skolan högre på de högskoleförberedande programmen. Enligt Skolverket uppger fem av tio elever på högskoleförberedande program att de oftast eller alltid är stressade i skolan. På yrkesprogram är motsvarande andel tre av tio (Skolverket, Attityder till skolan 2015, rapport 438, 2016).

Att så många elever på yrkesprogrammen väljer att läsa utökat program visar att många elever på dessa program har vilja och förmåga att läsa mer än 2 500 gymnasiepoäng. Samtidigt visar Skolverkets uppföljning att många elever inte fullföljer sin utbildning. Det var knappt 71 procent av eleverna som påbörjade ett yrkesprogram hösten 2013 som tog examen våren 2016. Andelen som når kraven för en examen ökar något efter fyra år. Men det är fortfarande en alltför stor andel av eleverna som inte når målen för utbildningen. För denna grupp av elever riskerar den föreslagna utökningen upp till 2 800 gymnasiepoäng att göra det svårare att nå målen för utbildningen. Bland dem som klarade nuvarande krav för en yrkesexamen kan det finnas elever som lyckades med detta med minsta möjliga marginal. Även för denna elevgrupp innebär utökningen en ökad risk för studiemisslyckanden. Här finns alltså en målkonflikt. Å ena sidan är det angeläget att alla elever som väljer ett yrkesprogram kan göra det med vetskapen att de kurser som krävs för grundläggande behörighet ingår i programmet utan att yrkeskompetensen äventyras. Å andra sidan finns det elever som inte fullföljer dagens program som omfattar 2 500 gymnasiepoäng och det finns risk att denna grupp växer om studiernas omfattning ökar. För att hantera den målkonflikten och för att ge elever som önskar det möjlighet att fokusera på att utveckla sitt yrkeskunnande bör eleverna på yrkesprogram få välja bort kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. De kurser som får väljas bort är sådana behörighetsgivande kurser som inte krävs för en examen från ett yrkesprogram. När det gäller barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet bör eleven alltså få välja bort behörighetsgivande kurser som inte är obligatoriska på programmet, dvs. kompletterande kurser om totalt 200 gymnasiepoäng. När det gäller övriga yrkesprogram bör eleven få välja bort kompletterande behörighetsgivande kurser om totalt 300 gymnasiepoäng. Även om en elev har valt bort sådana kurser bör eleven ändå anses följa ett fullständigt och inte ett reducerat program. Kurser som ger grundläggande behörighet i gymnasiegemensamma eller programgemensamma ämnen får däremot inte väljas bort, om det inte kan ske enligt någon av de bestämmelser om stödåtgärder som finns i 9 kap. gymnasieförordningen. Skälet är att sådana kurser finns i studievägen av andra skäl än att ge grundläggande behörighet. På hotell- och turismprogrammet är t.ex. engelska 6 en programgemensam kurs eftersom goda kunskaper i engelska är en förutsättning för anställningsbarhet inom de yrken som programmet förbereder för. Det bör framgå av elevens individuella

studieplan om eleven har valt bort en eller flera kurser inom utrymmet för ämnen som inom ramen för ett yrkesprogram ger grundläggande behörighet.

Elever kan behöva stöd för att nå målen

Alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Målen för de nationella programmen beskrivs bl.a. i läroplanen för gymnasieskolan, i examensmålen och i enskilda ämnesplaner. Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen (3 kap. 5 a § skollagen). Eleven kan också behöva särskilt stöd (3 kap. 8 och 9 §§ skollagen). I denna promemoria föreslås att kurser som krävs för grundläggande behörighet ska ingå i yrkesprogrammen. Därmed kan ett fullständigt yrkesprogram, beroende på elevens studieplan, variera mellan 2 500 och 2 800 gymnasiepoäng. Det betyder att elever på yrkesprogram som befaras få svårigheter att klara kraven för de kurser som ger grundläggande behörighet har rätt till stöd.

4.4 Det ska fortfarande vara möjligt att läsa kurser som ger grundläggande behörighet som individuellt val och programfördjupning

Förslag: Elever på yrkesprogrammen ska även i fortsättningen kunna läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå som individuellt val. Huvudmännen ska också även fortsättningsvis kunna erbjuda kurser som krävs för grundläggande behörighet inom programfördjupningen.

Skälen för förslaget: I dag kan elever på yrkesprogrammen läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå som individuellt val eller som utökat program. Eleverna kan också läsa sådana kurser som programfördjupning. Skolverket meddelar föreskrifter om vilka kurser som får erbjudas som programfördjupning för varje program (4 kap. 5 § gymnasieförordningen), men det är huvudmannen som beslutar vilka av dessa kurser som ska erbjudas inom ramen för programfördjupningen på de program som huvudmannen erbjuder (4 kap. 6 § gymnasieförordningen). Som ett stöd för huvudmännen har Skolverket i samarbete med branscherna utformat paket med yrkeskurser inom yrkesprogrammets programfördjupning som svarar mot kraven för anställning. Dessa paket kallas yrkesutgångar och innebär en form av specialisering mot ett visst yrke. De programspecifika listor med för huvudmannen valbara kurser som Skolverket

fastställt innehåller alltid minst en kurs som ger grundläggande behörighet.

Som ovan nämnts kan eleverna på tre yrkesprogram genom att använda det individuella valet uppnå grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng. När det gäller övriga yrkesprogram har huvudmannen möjlighet att erbjuda en eller flera av de kurser som ger grundläggande behörighet som programfördjupning. Om huvudmannen väljer att göra det ryms även för dessa elever de kurser som krävs för grundläggande behörighet inom 2 500 gymnasiepoäng, om eleverna dessutom använder hela det individuella valet för sådana kurser. Möjligheten för eleverna att skaffa sig grundläggande behörighet på detta sätt bör kvarstå. Som framgår av avsnitt 4.3 ska eleverna få välja bort kurserna inom det utrymme för grundläggande behörighet som föreslås i avsnitt 4.2. Eleverna kan då, om de vill uppnå grundläggande behörighet, i stället läsa kurserna inom det individuella valet eller som programfördjupning, om huvudmannen erbjuder en sådan kurs inom fördjupningen. På så sätt kan eleven begränsa studiernas omfattning och ändå uppnå grundläggande behörighet till högre utbildning. Det ska dock vara elevens val om han eller hon vill använda det individuella valet till att läsa kurser som ger grundläggande behörighet eller till andra kurser som huvudmannen erbjuder, eller läsa en sådan kurs som programfördjupning om den möjligheten finns. Huvudmannen är fortfarande skyldig att planera varje studieväg med utgångspunkten att kurser för grundläggande behörighet ingår i grunduplägget.

4.5 Elevernas garanterade undervisningstid utökas

Förslag: Den garanterade undervisningstiden för eleverna på yrkesprogram ska utökas i proportion till programmens ökade omfattning. Om en elev väljer bort kompletterande kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, ska elevens garanterade undervisningstid minskas i motsvarande omfattning.

Skälen för förslaget

Hur mycket ska den garanterade undervisningstiden utökas?

Den lärarledda undervisningen är den kanske viktigaste resursen i all gymnasial utbildning. I det gamla linjegymnasiet fanns detaljerade timplaner i olika ämnen. I samband med programgymnasiets införande i början på 1990-talet minskade detaljstyrningen av tidsanvändningen och antalet timmar angavs i stället per ämne. Fr.o.m. den 1 juli 2000 minskade tidsstyrningen ytterligare och den minsta garanterade undervisningstiden angavs för alla program. I samband med denna förändring definierades gymnasiepoäng som ett mått på studieomfattningen av en kurs, dvs. den beräknade arbetsinsatsen för eleven. Enligt propositionen Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet (prop. 1997/98:169) ska gymnasiepoäng därmed inte vara ett mått på det antal lektioner som erbjuds eleven.

Ett nationellt program omfattar 2 500 gymnasiepoäng. I dag är den minsta garanterade undervisningstiden på ett yrkesprogram 2 430 timmar. I denna promemoria föreslås att yrkesprogrammets omfattning ska utökas med upp till 2 800 gymnasiepoäng. Den garanterade undervisningstiden bör därför utökas i motsvarande omfattning. Huvudmannen beslutar om antalet undervisningstimmar för bl.a. varje kurs och gymnasiearbetet samt om hur fördelningen av undervisningstiden över läsåren ska göras. Huvudmannen ska även redovisa hur eleven har fått sin garanterade undervisningstid (4 kap. 22 § gymnasieförordningen). Hur denna redovisning ska ske är inte närmare reglerat. Hur undervisningstiden fördelas beror på en rad olika faktorer som t.ex. gruppstorlek och kursens svårighetsgrad. Hur många timmar som huvudmannen avsätter för gymnasiearbetet varierar också. Beräkningen av hur mycket den garanterade undervisningstiden ska utökas utgår från vad huvudmannen i genomsnitt kan fördela per 100-poängskurs och gymnasiearbetet antas i beräkningen vara en vanlig kurs. Det totala antalet undervisningstimmar delat med det totala antalet poäng multiplicerat med 100 innebär drygt 97 timmar i genomsnitt per 100-poängskurs ($2\,430/2\,500 \times 100 = 97,2$). Den garanterade undervisningstiden för elever på yrkesprogram bör därför utökas enligt följande:

2 800 poäng innebär $2\,430 + 3 \times 97 = 2\,721$, vilket avrundas till 2 720
2 700 poäng innebär $2\,430 + 2 \times 97 = 2\,624$, vilket avrundas till 2 625.

Heltidsstudier och de nationella programmets omfattning

Utbildningen på nationella program i gymnasieskolan ska bedrivas som heltidsstudier (16 kap. 17 § skollagen). De bestämmelser som reglerar heltidsstudier infördes i skollagen i samband med Gy11. I det betänkande som låg till grund för reformen, Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27), beskrivs hur utredningen mött elever som gett mycket olika bilder av hur mycket tid de använder för sina gymnasiestudier. Vissa elever upplever stark tidspress och enligt utredningen beskrev en del elever hur de ansåg sig tvingade att stanna hemma från skolan för att hinna förbereda sig inför prov. Andra elever presenterade en helt annan tidsmässig bild av sin utbildning. De upplevde en skolvardag med många håltimmar, särskilt under slutet av läsåret när somliga kurser avslutats medan andra fortfarande pågick och i stort sett inget hemarbete förväntades av eleverna. I propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199) föreslog regeringen att utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier. Syftet som angavs var att det skulle förtydligas att undervisningen ska fördelas jämnt över terminer och läsår. Som framgått ovan föreslås i denna promemoria att yrkesprogrammets omfattning ska utökas till 2 700 respektive 2 800 gymnasiepoäng, utan att studietiden förlängs. När studiernas omfattning på yrkesprogrammen utökas blir det än mer angeläget att undervisningen fördelas jämnt över terminer och läsår.

Förslagen i denna promemoria innebär att studiernas omfattning kommer att variera beroende på val av program och om eleven väljer bort kurser som krävs för grundläggande behörighet. Om eleven väljer bort sådana kurser bör elevens garanterade undervisningstid alltså minskas i

motsvarande omfattning. Det skulle kunna uppfattas som motsägelsefullt att utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier när utbildningens omfattning varierar. Denna variation finns dock redan i dag när det gäller studietid, utbildningarnas omfattning och garanterad undervisningstid. Exempelvis är den garanterade undervisningstiden f.n. 2 430 för yrkesprogram och 2 180 för högskoleförberedande program. En elev som läser ett utökad program har dessutom rätt till garanterad undervisningstid utöver dessa timmar. De nationella programmen omfattar enligt nuvarande bestämmelser 2 500 gymnasiepoäng. Programmen är avsedda att genomgås på tre läsår men huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid än tre läsår (16 kap. 15 § skollagen). Att förlänga studietiden kan t.ex. vara motiverat om det med hänsyn till elevens förutsättningar finns särskilda skäl för det. Det kan även finnas andra skäl till att elever behöver mer än tre år i gymnasieskolan. Byte av program, studieuppehåll eller att en elev inlett sina gymnasiestudier på ett introduktionsprogram kan göra att det krävs fyra eller kanske till och med fem år i gymnasieskolan. Av eleverna som började i gymnasieskolan 2012 var det 65 procent som tre år senare tog examen. Efter ytterligare ett år hade andelen med examen ökat till 71 procent. När det gäller utbildningarnas omfattning kan elever följa ett utökad program. Som framgått ovan har ungefär en tredjedel av eleverna som tagit examen läst utökad program. Elever med studiesvårigheter kan dock följa ett reducerat program. Våren 2016 var det drygt 1 200 av de elever som lämnade gymnasieskolan som hade läst ett reducerat program. Andelen eleven med reducerat program har enligt Skolverket varit relativt konstant de senaste åren (Uppföljning av gymnasieskolan 2017).

4.6 Regleringen av den garanterade undervisningstiden vid arbetsplatsförlagt lärande ska justeras

Förslag: Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska för en elev i gymnasieskolan anses motsvara den garanterade undervisningstid som i genomsnitt fördelas per vecka när utbildning som motsvarar den som genomförs på en arbetsplats i stället förläggs till skolan.

Skälen för förslaget: Arbetsplatsförlagt lärande (APL) ska förekomma på alla yrkesprogram i gymnasieskolan i minst 15 veckor (4 kap. 12 § gymnasieförordningen). Under APL ska eleven följa arbetsplatsens arbetstider. Varje vecka som genomförs på en arbetsplats ska i dag anses motsvara 23 timmars garanterad undervisningstid. I denna promemoria föreslås att yrkesprogrammets omfattning utökas utan att läsåret och studietiden på tre år förlängs. Utökningen innebär i stället en förtätning av utbildningen. Vidare föreslås att den garanterade undervisningstiden utökas, vilket innebär att fler timmar i genomsnitt behöver fördelas per vecka. Omfattningen av tre av de nationella programmen kommer att vara 2 700 gymnasiepoäng och övriga program kommer att omfatta 2 800 gymnasiepoäng. Hur många poäng den enskilda eleven läser beror

även på om eleven väljer bort kurser som ger grundläggande behörighet. På samma sätt kommer den garanterade undervisningstiden att variera. Hur mycket undervisningstid som en vecka APL ska anses motsvara beror således på hur omfattande utbildningen är och hur många undervisningstimmar eleven garanteras. För en elev som läser ett program som omfattar 2 500 poäng kan den genomsnittliga undervisningstiden beräknas med utgångspunkt i att läsåret ska bestå av minst 178 skoldagar (2 430 timmar dividerat med 3 år och 178 skoldagar = 4,6 timmar per skoldag och 4,6 multiplicerat med 5 = 23 timmar garanterad undervisningstid per vecka). Motsvarande beräkning kan även göras för utbildningar som omfattar 2 600, 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

Som ovan framgått är utgångspunkten att en vecka som förläggs till en arbetsplats ska motsvara den garanterade undervisningstid som eleven i genomsnitt skulle ha om utbildningen förläggs till skolan. För att undvika en onödigt detaljreglering föreslås därför att varje vecka som genomförs på en arbetsplats för en elev i gymnasieskolan ska anses motsvara den garanterade undervisningstid som i genomsnitt fördelas per vecka när utbildning som motsvarar den som genomförs på en arbetsplats i stället förläggs till skolan.

4.7 Omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande i lärlingsutbildningen ska inte ändras

Förslag: Vid beräkningen av hur stor del av den gymnasiala lärlingsutbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som eleverna får välja bort.

Skälen för förslaget: Gymnasial lärlingsutbildning kan inledas det första, andra och tredje läsåret i ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser (16 kap. 11 § skollagen). Det är inte reglerat vilka ämnen eller kurser som ska förläggas till en arbetsplats. Det är dock rimligt att anta att det absolut vanligaste är att det handlar om yrkesämnen, dvs. yrkesinriktade karaktärsämnen. På t.ex. hotell- och turismprogrammet skulle emellertid även delar av kurser i ämnet engelska kunna förläggas till en arbetsplats.

Omfattningen av APL varierar beroende på när lärlingsutbildningen inleds. En elev som går gymnasial lärlingsutbildning ska genomföra mer än hälften av denna utbildning som APL (4 kap. 12 § gymnasieförordningen). För lärlingsutbildning som påbörjas direkt i årskurs ett är hälften av utbildningen, uttryckt i poäng, minst 1 250 gymnasiepoäng. I denna promemoria föreslås att de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå ska ingå i alla yrkesprogram. För att inte tränga undan viktiga yrkeskurser föreslås att programmets omfattning utökas med 200 gymnasiepoäng på barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet och med 300 gymnasiepoäng på övriga yrkes-

program. Yrkesprogrammen ökar därmed i omfattning till 2 700 respektive 2 800 gymnasiepoäng. Om halva utbildningen ska förläggas till en arbetsplats innebär det att omfattningen av APL ökar från 1 250 till 1 350 eller 1 400 gymnasiepoäng, för elever som inleder lärlingsutbildningen i årskurs ett. Avsikten med förslagen om grundläggande behörighet inom ramen för upp till 2 800 gymnasiepoäng är dock inte att ändra omfattningen av APL i lärlingsutbildningen. Därför föreslås att det vid beräkningen av hur stor del av den gymnasiala lärlingsutbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska bortses från sådana kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som eleverna får välja bort.

4.8 Nationella prov ska genomföras även i inledande kurser på yrkesprogrammen

Förslag: Nationella prov på yrkesprogram ska användas i den inledande kursen i studievägen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska samt i den högsta avslutande kursen i studievägen i dessa ämnen, med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2, och i den högsta avslutande kursen i matematik.

Skälen för förslaget: I både grund- och gymnasieskolan används nationella prov för att bedömningen av elevers kunskapsutveckling ska bli så enhetlig som möjligt över landet. I gymnasieskolan är det obligatoriskt att använda nationella prov inför betygssättningen i ämnena svenska, svenska som andraspråk, engelska och matematik. Prov ska genomföras både i den inledande och avslutande kursen i dessa ämnen med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2 (8 kap. 3 § gymnasieförordningen).

Utredningen om nationella prov föreslår i sitt betänkande Likvärdigt, rättssäkert och effektivt – ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning (SOU 2016:25) att antalet obligatoriska nationella prov ska minska. I gymnasieskolan ska enligt utredningens förslag nationella prov endast vara obligatoriska i den högsta avslutande kursen i studievägen. I övriga kurser får de nationella proven användas på frivillig basis. För en majoritet elever på yrkesprogram är dock den inledande kursen i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik också den avslutande kursen. Det enda undantaget är hotell- och turismprogrammet där både kursen engelska 5 och kursen engelska 6 ingår. Det är alltså endast i fråga om detta yrkesprogram som utredningens förslag innebär en reell skillnad jämfört med i dag.

I denna promemoria föreslås att kurser för grundläggande behörighet till högskoleutbildning införs på samtliga yrkesprogram. Det innebär att samtliga yrkesprogram kommer att innehålla såväl en inledande som en avslutande kurs i svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Någon kurs i matematik tillkommer dock inte, eftersom eleverna på yrkesprogrammen inte behöver någon ytterligare sådan kurs för grundläggande behörighet. Utredningens förslag att nationella prov endast ska vara obligatoriska i den högsta avslutande kursen i studievägen i svenska

eller svenska som andraspråk, engelska och matematik innebär dock att det kan bli så att eleven inte gör något nationellt prov alls i svenska eller svenska som andra språk och engelska om eleven, kanske i ett sent skede, väljer bort de avslutande kurserna i ämnena.

De nationella proven är viktiga för att trygga att bedömningen av elevernas kunskapsutveckling är likvärdig över landet. Därför vore det olyckligt om det uppstår situationer där inte alla elever på yrkesprogram gör nationella prov i svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Därför föreslås, till skillnad från i SOU 2016:25, att nationella prov på yrkesprogram ska användas i den inledande kursen i studievägen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska samt i den högsta avslutande kursen i studievägen i dessa ämnen, med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2, och i den högsta avslutande kursen i matematik. Det blir därmed fler prov i ämnena svenska, svenska som andraspråk och engelska i yrkesprogrammen för de elever som inte valt bort de kompletterande kurserna, jämfört med förslaget i SOU 2016:25.

4.9 Kraven för yrkesexamen ska inte ändras

Förslag: Kraven för yrkesexamen ska inte ändras.

Om en elev på ett yrkesprogram har fått betyget F på en kurs som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som eleven får välja bort och kursen inte krävs för en sådan gymnasieexamen som programmet syftar till, får eleven välja att inte låta kursen ingå i ett examensbevis eller studiebevis.

Skälen för förslaget: För att få en examen från gymnasieskolan krävs att eleven har betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng, varav 2 250 ska vara godkända betyg. För högskoleförberedande examen krävs godkända betyg på kurserna svenska eller svenska som andraspråk 1, 2 och 3, engelska 5 och 6 och matematik 1 b eller 1 c samt på gymnasiearbetet. För yrkesexamen krävs godkända betyg på kurserna svenska eller svenska som andraspråk 1, engelska 5 och matematik 1 a, gymnasiearbetet samt på kurser inom de programgemensamma ämnena med 400 gymnasiepoäng (16 kap. 26 och 27 §§ skollagen och 8 kap. 4–6 §§ gymnasieförordningen). Högskoleförberedande examen ger grundläggande högskolebehörighet. Med en yrkesexamen krävs dessutom godkända betyg på kurserna svenska eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6 för grundläggande behörighet till högskoleutbildning (7 kap. 5 § högskoleförordningen [1993:100]). En elev som uppfyller kraven för gymnasieexamen ska få ett examensbevis. Om kraven för en gymnasieexamen inte är uppfyllda efter en fullföljd gymnasieutbildning får eleven i stället ett studiebevis (8 kap. 17–19 §§ gymnasieförordningen).

För att säkerställa att eleven både får läsa kurser som ger grundläggande behörighet och fördjupa sig i sitt yrkeskunnande föreslås i denna promemoria att yrkesprogrammets omfattning ska utökas till

2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Även om yrkesprogrammets omfattning utökas bör dock kraven för en yrkesexamen vara desamma som enligt nu gällande bestämmelser. Att utöka omfattningen av yrkesprogrammen från 2 500 till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng utan att även ändra kraven på antalet godkända betyg för en yrkesexamen kan komma att innebära att elever på yrkesprogram har godkända betyg på kurserna svenska eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6, men godkänt på färre kurser inom de programgemensamma ämnena än vad som i dag krävs. Det bör dock även fortsättningsvis vara ett krav att eleverna har godkänt betyg på kurser inom de programgemensamma ämnena med 400 gymnasiepoäng och på gymnasiearbetet. Det bör dessutom även i fortsättningen krävas att eleven har genomfört, dvs. har betyg från, en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Eftersom yrkesprogrammets omfattning utökas bör det dock i gymnasieförordningen förtydligas att det för en examen krävs minst 2 500 gymnasiepoäng.

Om en elev på ett yrkesprogram har fått betyget F, dvs. betyg för icke godkänt resultat, på en kurs som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som eleven får välja bort och kursen inte krävs för en sådan gymnasieexamen som programmet syftar till, bör eleven kunna välja att inte låta kursen ingå i examens- eller studiebeviset. Som ovan angetts krävs det inte godkända betyg på kurserna svenska eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6 för en yrkesexamen. Om kurserna är valbara för eleven är det därför inte nödvändigt att de anges i elevens examensbevis eller studiebevis.

4.10 Meritvärderingen vid tillträde till högskolan ska inte ändras

Förslag: Bestämmelserna om meritvärdering av betyg vid tillträde till högskolan ska inte ändras med anledning av utökningen av yrkesprogrammets omfattning.

Skälen för förslaget: Högskolans tillträdessystem består av två delar: behörighet (grundläggande och särskild) och urval. Behörigheten anger de krav som ställs för att en sökande ska kunna antas. Urval genomförs om inte alla behöriga sökande kan antas till en utbildning.

Grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå kan uppnås på olika sätt. För personer som genomgått utbildning i gymnasieskolan enligt nu gällande bestämmelser krävs en högskoleförberedande examen eller en yrkesexamen i gymnasieskolan eller inom kommunal vuxenutbildning (komvux) på gymnasial nivå samt godkända betyg på kurserna svenska eller svenska som andraspråk 2 och 3 och engelska 6. Den särskilda behörigheten är specifik för respektive högskoleutbildning och får bl.a. avse kunskaper från kurser i gymnasieskolan. Generella urvalsgrunder är betyg och resultat från högskoleprovet. Universitet och högskolor kan även välja att använda sig av lokalt beslutade urvalsgrunder för en begränsad andel platser. Bestämmelser

om tillträde till högskoleutbildning finns i 7 kap. högskoleförordningen (1993:100).

De olika urvalsgrunderna betyg, högskoleprov och lokalt beslutade urvalsgrunder kan sägas utgöra olika urvalsgrupper. Inom betygsgruppen finns dessutom undergrupper. Det finns en grupp för sökande med betyg från gymnasieskolan, med betyg som till minst två tredjedelar avser komvux på gymnasial nivå och med betyg från gymnasieskolans yrkesprogram som lett till en yrkesexamen i kombination med sådana betyg från komvux på gymnasial nivå som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det finns också en grupp för sökande som kompletterat sina betyg från gymnasieskolan med betyg från komvux eller som kombinerar betyg från gymnasieskolan eller komvux på gymnasial nivå med intyg enligt förordningen (2007:432) om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor eller med dokumenterat studieresultat från folkhögskola. Dessutom finns det en folkhögskolegrupp med sökande med studieomdöme från folkhögskola. För att sökande i de olika urvalsgrupperna ska kunna rangordnas ges varje sökande ett siffervärde, ett s.k. meritvärde, baserat på den sökandes betyg, resultat på högskoleprovet eller lokalt beslutade urvalsgrunder. Meritvärdet av betyg från gymnasieskolan är ett genomsnitt av betygsvärdet i gymnasieskolan, med tillägg för eventuella meritkurser, och används vid urval till högre utbildning.

Bestämmelser om meritvärderingen av svenska gymnasiebetyg, dvs. om hur det värde som används i betygsurvalet ska räknas fram, finns i bilaga 3 till högskoleförordningen. Universitets- och högskolerådet får meddela närmare föreskrifter om hur betyg ska meritvärderas. Meritvärdering görs på ett sätt så att sökande med svenska betyg från olika tidpunkter och sökande med utländska betyg ska kunna jämföras med varandra då ett urval behöver göras. En viktig utgångspunkt är att sökande ska kunna konkurrera om högskoleplatser på likvärdiga villkor.

Meritvärdering görs i två steg. Först meritvärderas de betyg som den sökande åberopar för behörighet och de betyg på meritkurser som ska meritvärderas. Meritkurser är sådana kurser från gymnasial utbildning som är särskilt meriterande vid urval och som inte utgör krav på grundläggande eller särskild behörighet. Därefter läggs poäng för meritkurser, s.k. meritpoäng, till.

Meritvärderingen varierar beroende på när betyg har utfärdats, men för sökande med gymnasieexamen, dvs. elever som påbörjat sin utbildning i gymnasieskolan den 1 juli 2011 och senare, ska meritvärderingen göras enligt nedan.

– Betygen i de kurser som ingår i ett program från gymnasieskolan ska ges följande siffervärden:

F	0
E	10,0
D	12,5
C	15,0
B	17,5
A	20,0

- Siffervärdet för varje betyg i en kurs ska multipliceras med det antal gymnasiepoäng som det betyget (kursen) omfattar och då fås ett betygsvärde.
- Vid uträkning av ett betygsvärde ska betyg i en kurs ersättas av ett betyg som den sökande har i samma eller motsvarande kurs, om sistnämnda betyg är högre och omfattar samma antal gymnasiepoäng.
- Det sammanlagda betygsvärdet för alla betyg i de kurser som ingår i ett fullständigt program från gymnasieskolan ska divideras med 2 400 och då fås ett jämförelsetal. Att det divideras med 2 400 gymnasiepoäng och inte 2 500 gymnasiepoäng beror på att gymnasiearbetet inte räknas med eftersom det endast betygssätts med E eller F. Jämförelsetalet ska anges med två decimaler.
- Betyg i kurser som inte ingår i ett fullständigt program från gymnasieskolan ska meritvärderas enligt ovan om kurserna krävs för behörighet eller ger meritpoäng. Det sammanlagda betygsvärdet ska då för att få jämförelsetalet divideras med det samlade antal gymnasiepoäng som har meritvärderats (t.ex. 2 600 gymnasiepoäng om den sökande har läst kurser motsvarande 200 gymnasiepoäng som utökat program).

Sedan jämförelsetalet har räknats ut ska betyg i meritkurser tillgodoräknas som meritpoäng.

Bestämmelserna om meritvärdering av betyg vid tillträde till högskolan bör inte ändras med anledning av utökningen av yrkesprogrammets omfattning. Som framgått ovan kan meritvärdet redan i dag räknas fram på olika sätt, dvs. betygsvärdet divideras med olika antal gymnasiepoäng beroende på om den sökande har läst utökat program eller inte eller om den sökande har en gymnasieexamen från komvux. Förutom de grupper som anges ovan hanteras också sökande med äldre svenska betyg och sökande med utländska betyg. Det betyder att antagningssystemet kan hantera olika grupper av sökande i meritvärderingen och det mesta kan göras maskinellt. Viss manuell hantering krävs bara när det gäller sökande med en gymnasieexamen från ett yrkesprogram för att kontrollera att de har godkänt betyg på de kurser som krävs för grundläggande behörighet. Vidare bedöms antagningssystemet utan problem kunna garantera en likvärdig meritvärdering av betygen för denna grupp jämfört med andra grupper även om det kan innebära visst administrativt arbete för framför allt Universitets- och högskolerådet.

En ökning av yrkesprogrammets omfattning kan dock medföra att det blir svårare för de elever på yrkesprogram som behöver läsa 2 800 gymnasiepoäng för att uppfylla kraven för grundläggande behörighet att få ett högt meritvärde då de sammantaget kommer att ha betyg på fler kurser som påverkar meritvärderingen än vad elever från högskoleförberedande program normalt har. Detsamma gäller emellertid redan i dag om en elev på ett yrkesprogram läser de kurser som krävs för grundläggande behörighet utanför sitt fullständiga program, dvs. som utökat program.

Tillträdesutredningen, som lämnade sitt betänkande Tillträde för nybörjare – ett öppnare och enklare system för tillträde till högskoleutbildning (SOU 2017:20), hade bl.a. i uppdrag att se över högskoleprovets roll och meritpoängssystemet samt analysera och lämna förslag på hur grundläggande behörighet kan uppnås genom arbetslivserfarenhet, oavsett hur den har förvärvats. Tillträdesutredningen lämnade i sitt betänkande bl.a. förslag om att meritpoängssystemet avskaffas. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet. En utökning av yrkesprogrammets omfattning bedöms dock inte komma att påverka meritvärderingens övergripande principer även om Tillträdesutredningens förslag genomförs.

4.11 Bidraget till fristående skolor ska i vissa fall kunna minskas

Förslag: Om elevens hemkommun fördelar mindre resurser till de kommunala skolenheterna, eftersom elever har valt bort kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, får det bidrag som hemkommunen ska lämna till de enskilda huvudmännen minskas på motsvarande sätt för sådana bortvalda kurser.

Skälen för förslaget: Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev på ett nationellt program i gymnasieskolan vid skolenheten som hemkommunen var skyldig att erbjuda utbildning på nationella program vid den tidpunkt när utbildningen påbörjades (16 kap. 52 § skollagen). Bidraget ska lämnas i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning (2 500 gymnasiepoäng). Om elevens hemkommun fördelar ytterligare resurser i en kommunal skola för elever som har rätt till utökat program för att uppnå grundläggande behörighet inom ett yrkesprogram, ska bidrag lämnas till den enskilda huvudmannen också för de kurser utöver 2 500 gymnasiepoäng som en elev läser för att uppnå sådan behörighet inom ett yrkesprogram (13 kap. 8 § gymnasieförordningen).

I denna promemoria föreslås att omfattningen av barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ska utökas till 2 700 gymnasiepoäng och övriga yrkesprogram ska utökas till 2 800 gymnasiepoäng. Vidare föreslås att elever ska kunna välja bort kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Ett fullständigt yrkesprogram kommer alltså att kunna variera i omfattning mellan 2 500 och 2 800 gymnasiepoäng.

Grundprincipen att bidrag till en enskild huvudman minst ska motsvara en fullständig gymnasieutbildning bör kvarstå. Bestämmelserna behöver dock justeras så att de tar hänsyn till att ett yrkesprogram i sitt grundupplägg ska innehålla de kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet och att eleven inte längre behöver läsa sådana kurser som utökat program. Kommunen måste ha möjlighet att minska bidraget till en enskild huvudman för elever som väljer bort kurser som ger grundläggande behörighet. Om elevens hemkommun fördelar mindre

resurser till en kommunal skola för elever som har valt bort kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, bör det bidrag som hemkommunen ska lämna till den enskilda huvudmannen också få minskas på motsvarande sätt för sådana bortvalda kurser. En närmare beskrivning av de ekonomiska konsekvenserna finns i avsnitt 8.2.

4.12 Ytterligare föreskrifter ska få meddelas

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om de kompletterande kurser som ska ingå i alla yrkesprogram, för att elever som går på sådana program ska uppnå grundläggande behörighet, och som eleven ska få välja bort.

Skälen för förslaget: I denna promemoria föreslås att alla yrkesprogram ska ge grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det föreslås också att kurser som krävs för grundläggande behörighet ska ingå i den programstruktur som anges i bilaga 2 till skollagen för yrkesprogram, och att dessa kurser ska få väljas bort av eleven.

Bestämmelser om vilka kurser som kan komma i fråga och om hur elevernas möjligheter att läsa eller välja bort dem närmare ska hanteras är på en sådan detaljnivå att de inte bör finnas i lag. I stället bör regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om sådana kurser.

5 Det saknas ett estetiskt ämne i gymnasieskolans nationella program

Gymnasieutredningens förslag

Före Gy11 ingick en kurs om 50 gymnasiepoäng i kärnämnet estetisk verksamhet i samtliga nationella program i gymnasieskolan. Den utredning som låg till grund för Gy11 föreslog i sitt betänkande Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola (SOU 2008:27) att kärnämnet estetisk verksamhet skulle tas bort. Trots många kritiska remissynpunkter genomfördes förslaget.

Efter Gy11 är det således inte längre obligatoriskt för alla elever på gymnasieskolans nationella program att läsa ett estetiskt ämne. Eleverna har dock rätt att läsa minst en kurs i estetiska ämnen inom ramen för det individuella valet.

Gymnasieutredningen överlämnade som ovan nämnts i oktober 2016 betänkandet En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77). I direktiven till utredningen betonade regeringen att estetik, kreativitet och förmåga att uttrycka sig konstnärligt är en tillgång i många yrken. Av

direktiven framgick också att det är väsentligt att alla ungdomar får komma i kontakt med olika kulturella uttryck och möjlighet att utveckla sina skapande talanger. Utredningen skulle därför analysera och föreslå hur alla nationella program i gymnasieskolan kan innefatta ett estetiskt ämne.

Gymnasieutredningen konstaterade att de estetiska kurserna konkurrerar med andra kurser inom ramen för det individuella valet. Enligt utredningen väljs estetiska kurser ofta bort till förmån för kurser som ger meritpoäng för tillträde till högskolan, främst på högskoleförberedande program. På yrkesprogram verkar estetiska kurser väljas bort till förmån för kurser som leder till grundläggande behörighet och fördjupande yrkeskurser. Gymnasieutredningen konstaterade vidare att majoriteten av gymnasieungdomarna i dag får mindre estetisk kunskap i gymnasieskolan än före Gy11. Utredningen konstaterar att det i läroplanen för gymnasieskolan anges att det är skolans ansvar att varje elev dels kan söka sig till litteratur och övrigt kulturutbud som en källa till kunskap, självinsikt och glädje, dels hämta stimulans ur kulturella upplevelser och utveckla känsla för estetiska värden. I läroplanen anges också att personalen i utbildningen ska utnyttja kontakter med det omgivande samhället, bl.a. dess kulturliv. Det innebär enligt utredningen att ett estetiskt perspektiv bör ingå i all gymnasieutbildning, oavsett utbildningsinriktning. Gymnasieutredningen angav också att det enligt dess referens- och fokusgrupper ibland är svårt att få genomslag för ett sådant perspektiv i gymnasieskolan. Gymnasieutredningen föreslog att ett estetiskt ämne om 100 gymnasiepoäng ska ingå bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan. Utredningen föreslog även att det ska vara möjligt att välja mellan olika estetiska ämnen och att dessa ämnen i huvudsak bör vara ämnen som kan anses vara centrala estetiska bildningsämnen.

Att gymnasiearbetets omfattning anges i gymnasiepoäng har ifrågasatts

Gymnasiearbetet infördes i gymnasieskolan i samband med Gy11. Genom gymnasiearbetet visar eleverna att de är förberedda för ett yrke eller vidare studier. Arbetet genomförs inom ramen för examensmålen för det aktuella programmet och omfattar 100 gymnasiepoäng. Det har länge krävts att eleverna i gymnasieskolan ska genomföra självständiga arbeten. Före 2011 genomförde eleverna ett s.k. projektarbete och ännu längre tillbaka i tiden gjorde eleverna ett s.k. specialarbete. I betänkandet SOU 2008:27, som låg till grund för Gy11, föreslogs att alla elever skulle göra en examensuppgift som omfattade 100 gymnasiepoäng. Utredningen bedömde att detta skulle motsvara ungefär fyra veckors arbete för eleverna. När betänkandet remitterades konstaterade Skolverket att den föreslagna examensuppgiften skiljde sig från övriga ämnen genom att den inte hade någon ämnesplan eller betygskriterier. Skolverket föreslog därför att poängen skulle tas bort från examensuppgiften. I propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199) föreslogs att ett gymnasiearbete som omfattade 100 gymnasiepoäng skulle införas. Regeringen motiverade detta med att poängomfattningen anger dels den tyngd som gymnasiearbetet ska ha i utbildningen, dels en ram för den tid som eleven bör avsätta för arbetet.

Som framgått ovan föreslog Gymnasieutredningen i betänkandet SOU 2016:77 att ett gymnasiegemensamt estetiskt ämne införs. För att skapa utrymme för det estetiska ämnet i poängplanen föreslog utredningen att poängen för gymnasiearbetet skulle tas bort. Denna lösning har kritiserats av remissinstanserna, bl.a. Skolverket, Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Landsting. Ett argument mot Gymnasieutredningens förslag är att gymnasiearbetet riskerar att förlora i status när gymnasiepoängen tas bort. När det gäller yrkesprogram ser branscherna ofta gymnasiearbetet som en möjlighet att kvalitetssäkra utbildningen. Vidare uttrycker flera remissinstanser en oro att arbetsbelastningen riskerar att öka när gymnasiearbetet inte längre är poängsatt. För såväl lärare som elever innebär gymnasiearbetet med utredningens förslag fortfarande en lika omfattande arbetsinsats. Trots att utredningen föreslog att gymnasiepoängen skulle tas bort från gymnasiearbetet så föreslogs inga ändringar av gymnasiearbetets innehåll, omfattning eller karaktär. En del remissinstanser har haft synpunkter på att förslaget riskerar att motverka utredningens huvudsakliga syfte att öka genomströmningen i gymnasieskolan, då eleverna i praktiken får ytterligare 100 obligatoriska gymnasiepoäng i form av ett estetiskt ämne med denna omfattning. Det har också framförts att lärarnas arbetsbelastning riskerar att öka om poängen tas bort från gymnasiearbetet.

6 Ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan

Förslag: Ett estetiskt ämne som benämns estetiska uttryck och som omfattar 50 gymnasiepoäng, ska ingå bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan, utom i det estetiska programmet. På estetiska programmet ska istället karaktärsämnena estetisk kommunikation samt konst och kultur ingå.

Omfattningen på ämnen genom vilket det estetiska programmet får sin karaktär ska ökas från 1 050 till 1 100 gymnasiepoäng.

Gymnasiearbetets omfattning ska minska från 100 gymnasiepoäng till 50 gymnasiepoäng.

Statens skolverk ska få i uppdrag att utarbeta en ämnesplan för ämnet estetiska uttryck och att se över estetiska programmets karaktärsämnen. Skolverket ska även få i uppdrag att när det gäller gymnasiearbetet se över och vid behov föreslå ändringar av de nationella programmens examensmål samt att utforma stöd- och kommentarmaterial om examensarbetet och examensmålen.

Skälen för förslaget

Ett estetiskt ämne stärker den gemensamma kunskapsbasen

Skapande och praktisk-estetiska inslag i utbildningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att kommunicera med estetiska uttrycksmedel. Estetiska ämnen kompletterar gymnasieskolans breda bildnings-

uppdrag genom att eleverna blir mer förtrogna med konstnärliga och estetiska uttryck. Alla elever på nationella program i gymnasieskolan bör därför läsa ett estetiskt ämne. Ett estetiskt ämne som benämns estetiska uttryck föreslås alltså ingå bland de gymnasiegemensamma ämnena i alla nationella program i gymnasieskolan.

Den tidigare kärnämneskursen estetisk verksamhet omfattade 50 gymnasiepoäng och flera av dagens gymnasiegemensamma ämnen har denna omfattning, bl.a. historia, naturkunskap och religionskunskap. Poängutrymmet för estetiska uttryck bör också uppgå till 50 gymnasiepoäng. Detta innebär en utökning av kunskapsinnehållet i programmen.

Det gymnasiegemensamma estetiska ämnet bör ha praktiska inslag med fokus på kommunikation och uttrycksformer från flera olika estetiska områden. Skolverket bör få i uppdrag att utarbeta en ämnesplan för ämnet estetiska uttryck. Innehållet i ämnets kurs eller kurser bör kunna anpassas till olika program. Om ämnet estetiska uttryck innehåller flera olika kurser inom olika estetiska områden bör huvudmannen inte bara erbjuda en av dessa kurser, så att det finns utrymme för eleverna att välja inriktning efter intresse.

Estetiska programmet har redan estetiska ämnen

Gymnasieutredningen föreslog i sitt betänkande En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77) att även estetiska programmet ska innehålla ett gymnasiegemensamt estetiskt ämne. Eftersom estetiska programmet redan innehåller en stor mängd estetiska ämnen föreslås i denna promemoria att det nya gymnasiegemensamma ämnet estetiska uttryck inte ska ingå i det estetiska programmet. Istället ska karaktärsämnen estetisk kommunikation samt konst och kultur ingå och ersätta ämnet estetiska uttryck. På motsvarande sätt är det gymnasiegemensamma ämnet naturkunskap på naturvetenskapsprogrammet i dag ersatt med karaktärsämnen biologi, fysik och kemi och på teknikprogrammet ersatt med karaktärsämnen fysik och kemi. Då gymnasiearbetet, som närmare utvecklas nedan, föreslås minskas med 50 gymnasiepoäng på samtliga program bör utrymmet för de ämnen genom vilket programmet får sin karaktär på estetiska programmet utökas med 50 gymnasiepoäng. Karaktärsämnen återfinns i programmets inriktningar, i den programgemensamma delen och i programfördjupningen. Skolverket bör få i uppdrag att se över estetiska programmets karaktärsämnen.

Gymnasiearbetet ska även fortsättningsvis vara poängsatt men minska i omfattning

Gymnasiearbetet, som omfattar 100 gymnasiepoäng, ska genomföras inom ramen för examensmålen för det aktuella programmet och är ett krav för gymnasieexamen. Eleven ska utföra ett gymnasiearbete för att visa att han eller hon är förberedd för det yrkesområde som gäller för vald yrkesutgång på yrkesprogram, eller när det gäller ett högskoleförberedande program för att visa att han eller hon är förberedd för högskolestudier. Gymnasiearbetet är inget ämne eller kurs. Men eftersom

omfattningen av studierna anges i poäng bör omfattningen av gymnasiearbetet även fortsättningsvis vara poängsatt.

För att skapa utrymme för det estetiska ämnet som gymnasiegemensamt ämne utan att öka elevernas arbetsbelastning och stress, med risk för sämre genomströmning som följd, föreslås att omfattningen av gymnasiearbetet minskas från 100 till 50 gymnasiepoäng. Därmed kan gymnasiearbetet i omfattning jämföras med t.ex. de gymnasiegemensamma ämnena historia, naturkunskap, religionskunskap och samhällskunskap. Trots att omfattning minskar kommer gymnasiearbetet även i fortsättningen att vara ett krav för gymnasieexamen. Skolverket bör få i uppdrag att se över och eventuellt föreslå ändringar av de nationella programmens examensmål när det gäller gymnasiearbetet. Av Statens skolinspektions publikation *Alla redo för högskolan? En granskning av gymnasiearbetets rapporter och genomförande 2014* (Kvalitetsgranskning, 2015:7) framgår att det är centralt att schemalagd tid avsätts för att eleverna ska lyckas med gymnasiearbetet. Det framgår också att hanteringen av gymnasiearbetet varierar stort mellan skolor. För att säkerställa hög kvalitet och öka likvärdigheten bör Skolverket ges i uppdrag att utforma stöd- och kommentarmaterial när det gäller gymnasiearbetet.

Flera branschorganisationer har i sina remissyttranden över SOU 2016:77 betonat gymnasiearbetets betydelse när det gäller att kvalitets-säkra yrkesutbildningen. Branschernas medverkan för att säkra yrkesutbildningens kvalitet bedöms i denna promemoria som angelägen och gymnasiearbetet kan vara ett verktyg för detta. Detta är ytterligare ett skäl till att gymnasiearbetet även fortsättningsvis ska vara poängsatt.

Vilka konsekvenser gymnasiearbetets minskade omfattning får för kommunal vuxenutbildning (komvux) behöver analyseras ytterligare. Komvuxutredningen (U 2017:01) har bl.a. i uppdrag att undersöka om bestämmelserna om högskoleförberedande examen inom komvux bör förenklas (dir. 2017:21). Inom komvux finns det möjlighet att få en gymnasieexamen, antingen en yrkesexamen eller en högskoleförberedande examen. En gymnasieexamen inom komvux ska förutom betyg på kurser i vissa gymnasiegemensamma ämnen innefatta betyg som till övervägande del är satta på andra kurser som får ingå i ett och samma nationella program i gymnasieskolan (4 kap. 14 och 15 §§ förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning), dvs. gymnasieskolans programstruktur styr. Detta innebär att den vuxnes studier måste anpassas efter ett nationellt program i gymnasieskolan för att examen ska kunna utfärdas. En förenkling av examensreglerna, där kopplingen till nationella program i gymnasieskolan får mindre betydelse än i dag, skulle kunna underlätta individens planering och främja en mer enhetlig tillämpning av bestämmelserna. En sådan förenkling skulle även kunna innebära större frihet för eleverna utan att utbildningens bredd och fördjupning behöver påverkas.

Yrkesprov för kvalitetssäkring av yrkesutbildning

Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att analysera om yrkesprov kan bidra till att utveckla yrkesutbildningen i komvux på gymnasial nivå samt i gymnasieskolans introduktionsprogram och nationella program, t.ex. genom att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans, stärka

samverkan mellan skola och arbetsliv och tydliggöra vad utbildningarna leder till. Utgångspunkten för uppdraget var att elever vid ett eller flera tillfällen bör ges möjlighet att förevisa sitt yrkeskunnande i förhållande till specifika och praktiska yrkeskrav. Skolverket fick även i uppdrag att överväga om yrkesprov bör prövas genom en försöksverksamhet. I en skrivelse till Utbildningsdepartementet har Svenskt Näringsliv uttryckt hur angelägen frågan om yrkesprov är för näringslivet. Det betonas att yrkesprov kan bidra till att säkerställa yrkesutbildningens kvalitet (U2017/01782/GV). Av Skolverkets redovisning av uppdraget om yrkesprov framgår att myndigheten gör bedömningen att yrkesprov skulle kunna vara en insats som bidrar till att stärka yrkesutbildningens arbetsmarknadsrelevans. Skolverket anser vidare att gymnasiearbetet skulle kunna utgöra en grund för att utveckla yrkesprov för den gymnasiala yrkesutbildningen. Skolverket föreslår att en försöksverksamhet med yrkesprov ska genomföras i samverkan med branscher och i samråd med de nationella programråden. Skolverkets redovisning bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag: Ändringarna i skollagen och förordningen om läroplan för gymnasieskolan samt de ändringar i gymnasieförordningen som avser förslagen i avsnitt 4 och 6 ska träda i kraft den 1 januari 2019.

Dessa ändringar ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019. Äldre bestämmelser i lagen och förordningen ska fortfarande gälla för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2019.

Ändrade hänvisningar till skollagens bilagor i gymnasieförordningen ska träda i kraft den 1 juli 2018.

Skälen för förslaget: För att de förslag som lämnas i denna promemoria ska kunna genomföras behöver ändringar göras i skollagen men också i olika förordningar, främst gymnasieförordningen och förordningen om läroplan för gymnasieskolan. Eftersom förslaget till lag om ändring i skollagen kräver riksdagsbehandling och då en proposition bör kunna överlämnas till riksdagen under våren 2018 i en sådan tid att riksdagen hinner fatta beslut i frågan före sommaruppehållet det året är det lämpligt att lagändringarna och de tillhörande förordningsändringarna träder i kraft den 1 januari 2019. Vid valet av tidpunkt för när de nya bestämmelserna ska börja tillämpas behöver hänsyn tas till både elever och huvudmän. Eftersom innehållet i de nationella programmen förändras behöver ungdomar få information om de nya studievägarna i god tid före valet av program. Huvudmän bör vid planeringen av programutbud och vid utformningen av informationsmaterial kunna utgå från riksdagens beslut så att ungdomarna får information om de nya studievägarna i god tid före valet av program. För att även Skolverket ska hinna informera om förändringarna och göra övriga nödvändiga förberedelser bör de nya

bestämmelserna i skollagen och gymnasieförordningen tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019. Med detta avses att ändringarna ska tillämpas på elever som hösten 2019 påbörjar sin gymnasieutbildning. Äldre bestämmelser i lagen och förordningen bör fortfarande gälla för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2019, dvs. för elever som hösten 2019 börjar årskurs 2 eller 3.

I avsnitt 2.2 föreslås också att olika hänvisningar i gymnasieförordningen till skollagens bilagor ändras. Som framgått av avsnitt 4.2 är ändringarna en följd av att riksdagen efter förslag i propositionen En stadietindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor beslutat att bilagornas beteckningar ska ändras den 1 juli 2018 (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339). De ändrade hänvisningarna till bilagorna i bör träda i kraft vid samma tidpunkt.

8 Konsekvenser

8.1 Vilka berörs av regleringen?

Promemorians förslag om grundläggande behörighet till högskolan berör ungdomar på yrkesprogram vars möjligheter att läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet stärks. Promemorians förslag om estetiskt ämne berör alla elever på nationella program. Förslagen berör också såväl kommunala som enskilda huvudmän vars åtagande utökas om förslagen genomförs. Staten påverkas när det gäller finansieringen av det utökade kommunala åtagandet. Slutligen påverkas arbetsgivare vars kompetensförsörjning underlättas om fler ungdomar väljer att läsa en yrkesutbildning.

8.2 Ekonomiska konsekvenser

8.2.1 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Enligt den kommunala finansieringsprincipen ska beslut som innebär nya obligatoriska uppgifter för kommunerna som regel åtföljas av en statlig finansiering via det generella statsbidraget. Förslaget att utöka yrkesprogrammen till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng bedöms få ekonomiska konsekvenser för kommunerna och staten. Förslaget om ett estetiskt ämne bedöms inte få ekonomiska konsekvenser för kommunerna och staten då införande av ett estetiskt ämne kompenseras med att gymnasiearbetet reduceras i motsvarande omfattning.

Kommunerna har redan i dag en skyldighet att erbjuda elever som vill läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet en sådan möjlighet. Eleverna har rätt att läsa kurserna både som individuellt val och som utökad program och kommunerna har redan kompenserats för detta. I denna promemoria lämnas förslag som antas leda till att fler elever

kommer att läsa mer än 2 500 gymnasiepoäng. Detta kommer att leda till högre kostnader för kommunerna.

Som framgår av avsnitt 4.8 har Utredningen om nationella prov i sitt betänkande Likvärdigt, rättssäkert och effektivt – ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning (SOU 2016:25) föreslagit att nationella prov inte längre ska användas i den inledande kursen i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik i gymnasieskolan, utan bara på den högsta avslutande kursen i dessa ämnen. I denna promemoria föreslås dock att eleverna på yrkesprogram fortfarande ska göra nationella prov på den inledande kursen i studievägen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Detta innebär en ökad mängd nationella prov jämfört med betänkandet, då elever som läser kurser som krävs för grundläggande behörighet kommer att ha både en inledande och avslutande kurs i dessa ämnen.

Beräkningen av ersättningen till kommunerna för ökade kostnader till följd av förslagen utgår från antalet elever läsåret 2015/16. Detta läsår avslutade ca 24 000 elever gymnasieskolan med yrkesexamen. Av dessa har ca 40 procent grundläggande behörighet. Promemorians förslag väntas medföra att andelen elever med yrkesexamen och grundläggande behörighet kommer att öka. För att beräkna hur mycket kommunernas kostnader ökar behöver ett antagande göras om hur många fler elever som kommer att läsa kurser för grundläggande behörighet. Det är svårt att bedöma effekterna av att dagens aktiva tillval av kurser för grundläggande behörighet ersätts med att kurserna ingår i utbildningarnas grundupplägg med en möjlighet för eleverna att välja bort sådana kurser. I promemorian görs bedömningen att andelen kommer att öka från 40 till 60 procent. På tre yrkesprogram krävs att eleverna läser 2 700 gymnasiepoäng medan eleverna på övriga program behöver läsa 2 800 gymnasiepoäng för att få grundläggande behörighet, om de inte använder det individuella valet eller läser kurserna inom ramen för programför-djupningen. Hälften av de tillkommande 20 procenten antas läsa 2 700 gymnasiepoäng och hälften antas läsa 2 800 gymnasiepoäng. I dag kan elever läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 poäng. Det kommer att vara möjligt även i framtiden, men sannolikt kommer förslagen i promemorian att leda till att fler elever totalt sett kommer att läsa fler poäng.

Beräkningen av ersättningen till kommunerna för ökade kostnader utgår vidare från de kostnader för utbildning som redovisas i den s.k. riksprislistan. I riksprislistan ingår kommunernas kostnader för nationella prov. Skolverket meddelar föreskrifter om riksprislistan, som innehåller de grundbelopp en kommun ska betala till en enskild huvudman per elev, program och inriktning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, om eleven har antagits till en utbildning som kommunen inte erbjuder (13 kap. 9 § gymnasieförordningen).

De föreslagna förändringarna ska börja tillämpas på de elever som är nybörjare i gymnasieskolan hösten 2019. De kurser för grundläggande behörighet som nu föreslås ingå i yrkesprogrammen kommer eleverna vanligtvis att läsa i årskurs två och tre. De ökade kostnaderna för kommunerna kommer därför inte omedelbart utan först 2020 och ökar därefter successivt. Skälet till det är att de kurser för grundläggande behörighet som nu införs på yrkesprogrammen är fortsättningskurser.

Kostnaderna bedöms uppgå till totalt 234 miljoner kronor när de elever som påbörjade gymnasieskolan höstterminen 2019 går i årskurs tre, vilket beräknas ske 2022. Fram till dess kommer den årliga kostnaden successivt att öka fr.o.m. 2020, då den första årskullen elever kommer att läsa de föreslagna tillkommande kurserna. Kostnaden för 2020 beräknas uppgå till 59 miljoner kronor. Den totala kostnaden per år anges i tabell 1.

Tabell 1. Kostnad per år för grundläggande behörighet på yrkesprogrammen

(mnkr)	2019	2020	2021	2022	Perm. eff.
Nybörjare ht 2019	0	59	117	59	
Nybörjare ht 2020	–	0	59	117	
Nybörjare ht 2021	–	–	0	59	
S:a	0	59	176	234	234

När det gäller kostnaderna för att införa ett estetiskt ämne i alla nationella program bedöms kostnaden för införandet kompenseras av att gymnasiearbetet reduceras i motsvarande grad. Gymnasiearbetet är visserligen inte något ämne och det utförs i stor utsträckning som ett individuellt arbete av eleverna. Att införa ett estetiskt ämne innebär nytt kunskapsinnehåll för alla elever. Det går å ena sidan att argumentera för att kostnaderna för undervisningen i ett estetiskt ämne skulle kunna vara högre än kostnaderna för elevernas självständiga genomförande av gymnasiearbetet. Å andra sidan kan undervisningen i ett estetiskt ämne ske i en större grupp men handledningen av en enskild elev i dennes gymnasiearbete i betydligt större utsträckning behöver genomföras individuellt. Dessutom har eleverna på nationella program redan i dag rätt att läsa minst en kurs i ett estetiskt ämne som individuellt val vilket gör att en viss beredskap för att erbjuda estetiska ämnen bör finnas. Sammantaget bedöms införandet av ett estetiskt ämne kompenseras av reduktionen av gymnasiearbetet.

8.2.2 Ekonomiska konsekvenser för staten

Promemorians förslag får ekonomiska konsekvenser för staten dels i form av direkta utgifter, dels i form av indirekta inkomster på längre sikt. Staten ska enligt finansieringsprincipen ersätta kommunerna för deras ökade åtaganden. Kommunernas ökade kostnader som en följd av promemorians förslag redovisas i avsnitt 8.2.1. Staten ersätter dessa kostnader enligt gällande principer. Staten får därmed direkta ökade kostnader på motsvarande 234 miljoner kronor per år när reformen är fullt utbyggd, dvs. fr.o.m. 2022 (jfr tabell 1.).

Ett ökat intresset för yrkesutbildning kan indirekt ge långsiktiga positiva ekonomiska effekter för staten genom reducerad arbetslöshet eftersom elever som gått ett yrkesprogram snabbare etablerar sig på arbetsmarknaden. Det visar exempelvis Institutet för arbetsmarknads- politisk utvärdering (IFAU) i en studie av ungdomars inträde på arbetsmarknaden (rapport 2007:18). Förbättrad kompetensförsörjning kan också bidra till långsiktigt positiva effekter för staten. Om företagens

kompetensförsörjning tryggas underlättas expansion och företagen kan därmed producera mer varor och tjänster. Ökad produktion leder i sin tur till ökade skatteintäkter för staten.

Konsekvenser för Skolverket

Promemorians förslag kommer i sin helhet att beröra Skolverket. Skolverket meddelar bl.a. föreskrifter om vilka ämnen och kurser som ska ingå i programmen och inriktningarna och vilka kurser som får erbjudas som programfördjupning. Kostnaderna till följd av promemorians förslag bör rymmas inom Skolverkets vanliga budget.

Promemorians förslag när det gäller ett nytt estetiskt ämne innebär att Skolverket behöver arbeta fram en ny ämnesplan med ett antal nya kurser samt se över estetiska programmets karaktärsämnen. Skolverket behöver även, när det gäller gymnasiearbetet, se över och vid behov föreslå ändringar av de nationella programmens examensmål samt att utforma stöd- och kommentarmaterial om examensarbetet och examensmålen. Kostnaden för detta arbete beräknas till 2 miljoner kronor.

Konsekvenser för Universitets- och högskolerådet

Promemorias förslag kan innebära visst administrativt merarbete för Universitets- och högskolerådet när det gäller antagningen till högskolan, se avsnitt 4.10. Eventuella ökade kostnaderna bedöms dock rymmas inom Universitets- och högskolerådets vanliga budget.

8.2.3 Ekonomiska konsekvenser för enskilda huvudmän

En grundprincip för skolväsendet är att regleringen i så stor utsträckning som möjligt ska vara gemensam för alla skol- och verksamhetsformer och alla huvudmän. Lika villkor ska så långt som möjligt gälla oavsett huvudman. Grundprincipen om lika villkor ska tillämpas även fortsättningsvis. Det innebär bl.a. att kommunernas bidrag till fristående huvudmän ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna gymnasieskolan. De enskilda huvudmännens ökade kostnader med anledning av att yrkesprogrammets omfattning ökar kommer därför att kompenseras genom ökade bidrag från elevernas hemkommuner. Hemkommunen ska lämna bidrag till en enskild huvudman för gymnasieskola i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning (13 kap. 8 § gymnasieförordningen). Förslagen i promemorian innebär att omfattningen av ett fullständigt yrkesprogram kommer att variera. Bidraget från hemkommunen kan därmed komma att variera med programmets omfattning.

Det finns ingen anledning att anta att förslagen kommer att leda till att fler eller färre elever kommer att välja fristående skolor jämfört med i dag. Konkurrensen mellan skolor bedöms inte heller öka på grund av förslagen.

8.3 Konsekvenser för företag

Förslagen i promemorian bedöms inte få några direkta konsekvenser för företag utöver vad som framgår av avsnitt 8.3. Promemorians förslag att alla yrkesprogram ska innehålla de kurser som ger grundläggande behörighet till högre utbildning bedöms få indirekta positiva konsekvenser för företag. Många arbetsgivare har svårt trygga sin kompetensförsörjning. Grundläggande behörighet är viktigt för många ungdomar och förslaget kan därmed bidra till att öka yrkesutbildningens attraktionskraft. Om fler ungdomar väljer en yrkesutbildning kommer det att underlätta för företag att rekrytera yrkesutbildade personer. I promemorian föreslås en minskning av gymnasiearbets omfattning från 100 till 50 gymnasiepoäng i alla nationella program i gymnasieskolan. Gymnasiearbetet kommer dock även fortsättningsvis att krävas för examen. Avsikten är att eleverna på yrkesprogrammen även fortsättningsvis genom gymnasiearbetet ska visa att de är väl förberedda för arbetslivet. Gymnasiearbetets förändrade omfattning bedöms därför inte få några konsekvenser för företag.

8.4 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Den kommunala självstyrelsen regleras bl.a. i 14 kap. regeringsformen. Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen. Innebörden av bestämmelsen är att inskränkningar i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip. Den slutliga bedömningen av hur denna prövning faller ut görs av riksdagen i samband med att riksdagen tar ställning i lagstiftningsärendet (se prop. 2009/10:80 s. 296).

I dag har alla elever på yrkesprogram rätt att läsa kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som utökat program. På en majoritet av yrkesprogrammen innebär det att eleven har möjlighet att läsa upp till 2 800 gymnasiepoäng utan särskilt beslut. Det är således inte upp till kommunen att besluta om huruvida dessa kurser ska erbjudas eller inte. Det har dock visat sig vara svårt för många elever att i praktiken realisera sin rätt att läsa kurser för grundläggande behörighet. Det kan t.ex. bero på schematekniska svårigheter. I promemorian föreslås därför att omfattningen av barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ska utökas med 200 gymnasiepoäng samt övriga yrkesprogram med 300 gymnasiepoäng. Det föreslås också att eleverna ska få välja bort dessa kurser. Förslagen innebär att det även i fortsättningen är eleven som beslutar om han eller hon vill läsa kurserna eller inte. Eleverna har även rätt att läsa minst en kurs i ett estetiskt ämne inom det individuella valet på nationella program i gymnasieskolan. Inte heller vad gäller detta är det upp till kommunen att besluta om huruvida kursen ska erbjudas eller inte. Den totala omfattningen av ett gymnasieprogram påverkas inte av ett nytt estetiskt ämne. Förslagen innebär en ambitionshöjning men konsekvenserna för

den kommunala självstyrelsen är liten med tanke på att kommunerna redan i dag är skyldiga att erbjuda kurser för grundläggande behörighet och kurser i ett estetiskt ämne för de elever som så önskar. Mot den bakgrunden får inskränkningen i den kommunala självstyrelsen anses proportionerlig.

8.5 Sveriges medlemskap i EU

EU:s medlemsstater är ansvariga för yrkesutbildningens innehåll och organisation och förslagen i promemorian rör således inte frågor som regleras i EU-rätten.

Syftet att öka yrkesutbildningens attraktionskraft och underlätta yrkes-
elevers tillträde till högre utbildning ligger i linje med Europa-
parlamentets och rådets rekommendation om nyckelkompetenser för
livslångt lärande (2006/962/EG). Förslagen i promemorian ligger även i
linje med den kommuniké som Europas ministrar för yrkesutbildning, de
europeiska arbetsmarknadsparterna och Europeiska kommissionen antog
den 7 december 2010
(http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_en.pdf). I kommunikén fastställs gemensamma mål fram till 2020 och en handlingsplan för de kommande åren, där nationella åtgärder kombineras med stöd på europeisk nivå. I kommunikén slås det fast att medlemsländerna bl.a. ska främja flexibla övergångar mellan yrkesutbildning, allmän utbildning och högre utbildning samt öka möjligheten att byta mellan olika utbildningssystem genom att stärka kopplingarna mellan dessa.

8.6 FN:s barnkonvention

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn och alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. De huvudsakliga förslagen i promemorian innebär att kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska ingå i alla yrkesprogram och att programmets omfattning ska utökas för att dessa kurser ska rymmas. I dag har elever på yrkesprogram möjlighet att läsa kurser som ger grundläggande behörighet både som individuellt val och som utökad program. Som tidigare har nämnts har dock Skolinspektionen konstaterat att det finns praktiska problem, t.ex. schemaläggning, som begränsar elevernas möjligheter att läsa kurserna. Förslagen stärker elevernas möjlighet att läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet. Sett ur ett barnperspektiv är detta något som gynnar barn. Samtidigt innebär förslagen ett ökat åtagande och en ökad arbetsbelastning för eleverna. För många elever på yrkesprogrammen handlar gymnasieskolan om att förbereda sig för arbetslivet. För dem skulle ett oeftergivligt krav att läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet kunna innebära att energi och uppmärksamhet måste flyttas från fördjupning i yrkeskunnande till fördjupning i svenska och engelska – något som de kanske inte efterfrågar. Promemorian innehåller

också ett förslag om att eleverna får välja bort de aktuella kurserna. Det innebär att barnets rätt stärks samtidigt som den enskilda individens val kvarstår. Sammanfattningsvis gör bedömningen att förslagen i promemorian är förenliga med FN:s konvention om barnets rättigheter.

8.7 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sverige har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I artikel 24 anges att konventionsstaterna, för att förverkliga rätten att utbildning för personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor, ska säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande. Människor med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning. Alla, särskilt barn, med synnedsättning, hörselnedsättning, dövhet eller dövblindhet ska få utbildning på det sätt som är bäst för dem. Det förutsätter exempelvis lärare som kan teckenspråk eller punktskrift.

Enligt skollagen (2010:800) ska alla elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål (3 kap. 3 §). Målen för de nationella programmen beskrivs bl.a. i läroplanen för gymnasieskolan, i examensmålen och i enskilda ämnesplaner. Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska eleven skyndsamt ges stöd i olika former (3 kap. 5 a, 8 och 9 §§ skollagen). I denna promemoria föreslås att kurser som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska ingå i alla yrkesprogram samt att ett estetiskt ämne ska införas på alla nationella program. Det föreslås vidare bl.a. att en huvudman får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev i gymnasieskolan får fördelas över längre tid än tre år, om eleven läser ett yrkesprogram och det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i de kurser som eleven läser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det följer redan av gällande reglering att elever som kan befaras få svårigheter att klara av de kunskapskrav som minst ska uppnås har rätt till stöd.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

16 kap.

3 § Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Ett yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev får dock välja bort sådana kurser i den omfattning som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om sådana kurser som avses i andra stycket.

I paragrafen finns bestämmelser om yrkesprogrammets utformning och innehåll.

Ändringen i *andra stycket* innebär att alla elever på yrkesprogram inom ramen för programmet ska ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Enligt bestämmelsens hittillsvarande lydelse ska i stället alla elever på yrkesprogram inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå sådan behörighet. Enligt gällande rätt har elever på yrkesprogram rätt att utan särskilt beslut läsa de kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå som utökat program samt en rätt att inom utrymmet för individuellt val läsa kurser som krävs för grundläggande högskolebehörighet. Ändringen innebär att alla yrkesprogram ska utformas så att de i sitt grundupplägg innehåller de kurser som krävs för högskolebehörighet. Eleverna har dock möjlighet att välja bort kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning i den omfattning som framgår av bilaga 2.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om de kurser som krävs för att eleven ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som eleven har rätt att välja bort.

Paragrafen behandlas i avsnitten 4.1, 4.3 och 4.12.

11 § Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Vid beräkning av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana kurser som eleven får välja bort enligt 3 §.

I paragrafen finns bestämmelser om gymnasial lärlingsutbildning.

I *andra stycket* anges att lärlingsutbildningen i huvudsak ska vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Ändringen innebär att det läggs till att det vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska bortses från sådana kurser som eleverna får välja bort i den omfattning som framgår av bilaga 2. De kurser som får väljas bort

omfattar, enligt bilaga 2, 200 gymnasiepoäng när det gäller barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet och 300 gymnasiepoäng när det gäller övriga yrkesprogram.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.7.

18 § Elever på yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 720 undervisningstimmar om 60 minuter, elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 625 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Om en elev har valt bort kurser enligt 3 § ska elevens garanterade undervisningstid minska i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den minsta undervisningstid som måste erbjudas eleverna på nationella program (garanterad undervisningstid).

Första stycket ändras på så sätt att den minsta garanterade undervisningstiden utökas i proportion till att yrkesprogrammets omfattning utökas från 2 500 till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Ändringen innebär att elever på yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 720 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 625 undervisningstimmar om 60 minuter. Bestämmelserna innebär att efter genomgången utbildning ska minst dessa undervisningstimmar ha genomförts.

Det nya *andra stycket* innebär att om en elev har valt bort kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå enligt 3 § får den garanterade undervisningstiden minska i motsvarande omfattning.

I *tredje stycket*, som motsvarar det hittillsvarande andra stycket, finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden. Bemyndigandet ändras på så sätt att ordet ytterligare läggs till. Ändringen är en följd av att det nya andra stycket innehåller bestämmelser om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.5.

Bilaga 2

I bilagan finns en poängplan för nationella program i gymnasieskolan.

Ändringarna innebär att ämnet estetiska uttryck läggs till som ett gymnasiegemensamt ämne i både yrkesprogram och högskoleförberedande program. Estetiska uttryck ska dock inte ingå i estetiska programmet. Istället ska estetisk kommunikation samt konst och kultur ingå som karaktärsämnen. Estetiska uttryck omfattar 50 gymnasiepoäng. Vidare ändras omfattningen på ämnen genom vilket det estetiska programmet får sin karaktär från 1 050 till 1 100 gymnasiepoäng. Gymnasiearbetets omfattning ändras från 100 till 50 gymnasiepoäng.

I den programstruktur som anges i bilagan läggs också kurser som inom ramen för ett yrkesprogram ger grundläggande behörighet till. I yrkesprogram ska ytterligare kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska ingå i sådan utsträckning att eleven uppnår grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, om eleven inte väljer bort de kompletterande kurserna. När det gäller barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet innebär detta att ytterligare kurser om totalt 200 gymnasiepoäng ska ingå i grundupplägget och att eleven ska ha möjlighet att välja bort dessa kurser. När det gäller övriga yrkesprogram rör det sig om ytterligare kurser om totalt 300 gymnasiepoäng som ska ingå i grundupplägget och som eleven ska ha möjlighet att väja bort. Det innebär att ett nationellt program i gymnasieskolan kan omfatta 2 500, 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Högskoleförberedande program omfattar 2 500 poäng. Yrkesprogrammen barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet omfattar 2 700 poäng och övriga yrkesprogram omfattar 2 800 gymnasiepoäng. Vissa redaktionella ändringar görs även i rubriker och noter, men någon ändring i sak är inte avsedd.

Bilagan behandlas i avsnitten 4.2, 4.3 och 6.